

Regeringens proposition 1985/86: 7 om utlänningars rättsliga ställning

Prop.
1985/86: 7

Regeringen förelägger riksdagen vad som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokollet den 27 juni 1985 för den åtgärd och det ändamål som framgår av föredragandens hemställan.

På regeringens vägnar

Ingvar Carlsson

Anita Gradin

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att kravet på svenskt medborgarskap i vissa sammanhang, bl. a. för vissa befattningar och offentliga uppdrag, skall slopas. Bakgrunden till förslaget är en omfattande författningsgenomgång som gett resultatet att kravet på svenskt medborgarskap kan undvaras i flera av de situationer där det i dag uppställs. I propositionen föreslås också att mäklareordningen (1893: 51 s. 1) skall upphävas.

Propositionens lagförslag

1 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1951: 308) om ekonomiska föreningar

Häri genom föreskrivs att 46 § 1 mom. lagen (1951: 308) om ekonomiska föreningar skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

1 mom.(1) Revisorer skall vara svenska medborgare och bosatta i Sverige, om inte regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer tillåter annat för särskilt fall. Den som är omyndig eller i konkurs kan inte vara revisor. Revisorer skall ha den insikt i och erfarenhet av redovisning och ekonomiska förhållanden som med hänsyn till arten och omfånget av föreningens verksamhet fordras för fullgörande av uppdraget.

Föreslagen lydelse

46 §

1 mom. Revisorer skall vara svenska medborgare och bosatta i Sverige, om inte regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer tillåter annat för särskilt fall. *Den som är auktoriserad eller godkänd revisor enligt förordningen (1973: 221) om auktorisation och godkännande av revisorer behöver dock inte vara svensk medborgare.* Den som är omyndig eller i konkurs kan inte vara revisor. Revisorer skall ha den insikt i och erfarenhet av redovisning och ekonomiska förhållanden som med hänsyn till arten och omfånget av föreningens verksamhet fordras för fullgörande av uppdraget.

Till revisorer kan även utses auktoriserade eller godkända revisionsbolag. Vid tillämpning av bestämmelserna om revision likställs auktoriserade revisionsbolag med auktoriserade revisorer och godkända revisionsbolag med godkända revisorer. Ett bolag som utses till revisor skall till föreningens styrelse anmäla vem som är huvudansvarig för revisionen. I ett auktoriserat revisionsbolag skall den huvudansvarige vara auktoriserad revisor och i ett godkänt revisionsbolag skall han vara auktoriserad eller godkänd revisor.

Bestämmelserna i tredje och fjärde styckena samt 53 § tillämpas på den huvudansvarige. Om ett revisionsbolag har utsetts till revisor, skall ersättningskyldighet som kan uppkomma vid fullgörande av revisionsuppdraget åligga revisionsbolaget och den huvudansvarige.

Den kan inte vara revisor som

1. är ledamot av styrelsen i föreningen eller dess dotterföretag eller biträder vid föreningens bokföring eller medelsförvaltning eller föreningens kontroll däröver,

2. är anställd hos eller eljest intar en underordnad eller beroende ställning till föreningen eller någon som avses under 1 eller är verksam i samma företag som den som yrkesmässigt biträder föreningen vid grundbokföringen eller medelsförvaltningen eller föreningens kontroll däröver,

3. är gift med eller sammanlever under äktenskapsliknande förhållanden med eller är syskon eller släkting i rätt upp- eller nedstigande led till person som avses under 1 eller är besvägrad med sådan person i rätt upp- eller nedstigande led eller så att den ene är gift med den andres syskon, eller

4. utöver vad som normalt sammanhänger med medlemskap i förening-
en, står i låneskuld till föreningen eller annat företag i samma koncern eller
har förpliktelser för vilka föreningen eller sådant företag har ställt säker-
het.

I ett dotterföretag kan den inte vara revisor som enligt tredje stycket inte
är behörig att vara revisor i moderföreningen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1986.

Lag om ändring i aktiebolagslagen (1975: 1385)

Härigenom föreskrivs att 10 kap. 2 § aktiebolagslagen (1975: 1385) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Revisor skall vara svensk medborgare och bosatt i Sverige, om ej regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer för särskilt fall tillåter annat. Den som är omyndig eller i konkurs kan ej vara revisor.

Revisor skall ha den insikt i och erfarenhet av redovisning och ekonomiska förhållanden, som med hänsyn till arten och omfånget av bolagets verksamhet fordras för uppdragets fullgörande.

Till revisor kan även utses auktoriserat eller godkänt revisionsbolag. Vid tillämpning av bestämmelserna i detta kapitel likställs auktoriserat revisionsbolag med auktoriserad revisor och godkänt revisionsbolag med godkänd revisor. Bolag som utses till revisor skall till styrelsen för det bolag som revisionen avser anmäla vem som är huvudansvarig för revisionen. Den huvudansvarige skall i auktoriserat revisionsbolag vara auktoriserad revisor och i godkänt revisionsbolag auktoriserad eller godkänd revisor. Bestämmelserna i 4, 12 och 15 §§ tillämpas på den huvudansvarige.

Till revisor i dotterföretag bör, om det kan ske, utses minst en av moderbolagets revisorer.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1986.

Föreslagen lydelse

10 kap.

2 § (1)

Revisor skall vara svensk medborgare och bosatt i Sverige, om ej regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer för särskilt fall tillåter annat. *Den som är auktoriserad eller godkänd revisor enligt förordningen (1973:221) om auktorisation och godkännande av revisorer behöver dock inte vara svensk medborgare.* Den som är omyndig eller i konkurs kan ej vara revisor.

Lag om ändring i lagen (1980: 1103) om årsredovisning m. m. i vissa företag

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 2 § lagen (1980: 1103) om årsredovisning m. m. i vissa företag skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Revisorer skall vara svenska medborgare och bosatta i Sverige, om inte regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer tillåter annat för särskilt fall. Den som är omyndig eller i konkurs kan inte vara revisor.

Föreslagen lydelse

4 kap.

2 §

Revisorer skall vara svenska medborgare och bosatta i Sverige, om inte regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer tillåter annat för särskilt fall. *Den som är auktoriserad eller godkänd revisor enligt förordningen (1973:221) om auktorisation och godkännande av revisorer behöver dock inte vara svensk medborgare.* Den som är omyndig eller i konkurs kan inte vara revisor.

Revisorer skall ha den insikt i och erfarenhet av redovisning och ekonomiska förhållanden som med hänsyn till arten och omfånget av den årsredovisningsskyldiges verksamhet behövs för fullgörandet av uppdraget.

Till revisorer kan även utses auktoriserade eller godkända revisionsbolag. Vid tillämpningen av bestämmelserna i detta kapitel likställs auktoriserade revisionsbolag med auktoriserade revisorer och godkända revisionsbolag med godkända revisorer. Ett bolag som utses till revisor skall till den årsredovisningsskyldige anmäla vem som är huvudansvarig för revisionen. I ett auktoriserat revisionsbolag skall den huvudansvarige vara auktoriserad revisor; i ett godkänt revisionsbolag skall han vara auktoriserad eller godkänd revisor. Bestämmelserna i 4 § tillämpas på den huvudansvarige.

Till revisor i ett dotterföretag bör utses minst en av moderföretagets revisorer, om det kan ske.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1986.

4 Förslag till

Lag om ändring i föräldrabalken

Härigenom föreskrivs att 19 kap. 8 § föräldrabalken (1) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Överförmyndare, ledamot i överförmyndarnämnd och ersättare *skola vara myndiga svenska medborgare och kyrkobokförda i kommunen och få* ej vara i konkurstillstånd.

Lagfaren tjänsteman vid tingsrätt får ej vara överförmyndare, ledamot i överförmyndarnämnd eller ersättare inom domsagan, om ej regeringen för särskilt fall meddelat tillstånd därtill.

Ej må annan avsäga sig uppdrag att vara överförmyndare, ledamot i överförmyndarnämnd eller ersättare än den som under de tre senast förflutna åren fullgjort sådant uppdrag, den som uppnått sextio års ålder eller den som eljest uppgiver förhinder, vilket godkännes av kommunfullmäktige.

Föreslagen lydelse

19 kap.

8 §

Överförmyndare, ledamot i överförmyndarnämnd och ersättare *skall ha rösträtt vid val av kommunfullmäktige och vara kyrkobokförda i kommunen och får* ej vara i konkurstillstånd.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1986.

Lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs att 37 kap. 3 § brottsbalken skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

37 kap.

3 § (1)

Valbar till ledamot eller ersättare i övervakningsnämnd är *myndig svensk medborgare*, som är kyrkobokförd inom nämndens verksamhetsområde och som ej fyllt eller under mandatperioden fyller sjuttio år. Lagfaren domare, åklagare, polisman, kriminalvårdstjänsteman eller advokat eller den som eljest har till yrke att föra andras talan inför rätta får ej väljas till ledamot eller ersättare. Övervakningsnämnden prövar självmant den valdes behörighet.

Valbar till ledamot eller ersättare i övervakningsnämnd är *den som har rösträtt vid val av kommunfullmäktige*, som är kyrkobokförd inom nämndens verksamhetsområde och som ej fyllt eller under mandatperioden fyller sjuttio år. Lagfaren domare, åklagare, polisman, kriminalvårdstjänsteman eller advokat eller den som eljest har till yrke att föra andras talan inför rätta får ej väljas till ledamot eller ersättare. Övervakningsnämnden prövar självmant den valdes behörighet.

Upphör en ledamot att vara valbar, är uppdraget förfallet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1986.

Lag om ändring i lagen (1946: 817) om bevisupptagning vid utländsk domstol

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1946: 817) om bevisupptagning vid utländsk domstol

dels att i 3 § ordet "Konungen" i olika böjningsformer skall bytas ut mot "regeringen" i motsvarande form,

dels att 2 § skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 § (1)

Enskild part som begärt bevisupptagning eller som eljest enligt lag har att utgiva kostnaden därför åligge att inom tid som honom av rätten förelägges antingen till rätten avlämna skriftlig förbindelse av två vederhäftiga, inom riket bosatta *svenska medborgare*, vilka en för båda och båda för en borga såsom för egen skuld för den kostnad åtgärden kan medföra, eller ock erlægga det belopp vartill rätten finner kostnaden kunna skäligen beräknas. Försummas det och har bevisupptagningen begärts av part, vare frågan därom förfallen.

Enskild part som begärt bevisupptagning eller som eljest enligt lag har att utgiva kostnaden därför åligge att inom tid som honom av rätten förelägges antingen till rätten avlämna skriftlig förbindelse av två vederhäftiga, inom riket bosatta *personer*, vilka en för båda och båda för en borga såsom för egen skuld för den kostnad åtgärden kan medföra, eller ock erlægga det belopp vartill rätten finner kostnaden kunna skäligen beräknas. Försummas det och har bevisupptagningen begärts av part, vare frågan därom förfallen.

Vad nu sagts skall ej äga tillämpning, då kostnad för bevisupptagning skall utgivas av kronan såsom part eller på grund av parten tillkommande rättshjälp enligt rättshjälpslagen (1972: 429) skall utgå av allmänna medel.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1986.

Lag om ändring i lagen (1982: 618) om utländska förvärv av fast egendom m. m.

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 2 och 10 §§ lagen (1982: 618) om utländska förvärv av fast egendom m. m. skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

1 kap.

2 §

Förvärvstillstånd behövs inte

1. för förvärv genom bodelning, arv eller testamente,
2. för förvärv genom fusion enligt 14 kap. 8 § aktiebolagslagen (1975: 1385),
3. för förvärv genom inrop på exekutiv auktion,

4. om förvärvaren är gift med överlåtaren och inte heller om förvärvaren eller, när makar förvärvar gemensamt, någon av dem är överlåtarens avkomling, allt under förutsättning att överlåtaren inte är skyldig att avyttra egendomen enligt 3 kap. 1 § eller enligt 6 § lagen (1975: 1132) om förvärv av hyresfastighet m. m. eller 16 § jordförvärvslagen (1979: 230).

4. om förvärvaren är gift med en svensk medborgare,

5. om förvärvaren är gift med överlåtaren och inte heller om förvärvaren eller, när makar förvärvar gemensamt, någon av dem är överlåtarens avkomling, allt under förutsättning att överlåtaren inte är skyldig att avyttra egendomen enligt 3 kap. 1 § eller enligt 6 § lagen (1975: 1132) om förvärv av hyresfastighet m. m. eller 16 § jordförvärvslagen (1979: 230).

10 §

Även om hinder inte föreligger enligt 8 § skall förvärvstillstånd vägras, om förvärvet avser en fritidsfastighet som är belägen inom ett område där efterfrågan på fritidsfastigheter är så betydande att på grund därav risk föreligger för en stegring av fastighetsvärdena.

Även om hinder inte föreligger enligt 8 § skall förvärvstillstånd vägras, om förvärvet sker för fritidsändamål och egendomen är belägen inom ett område där efterfrågan på fritidsfastigheter är så betydande att på grund därav risk föreligger för en stegring av fastighetsvärdena.

Första stycket gäller inte om förvärvaren tidigare har varit svensk medborgare eller på annat sätt har en särskild anknytning till Sverige.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1986.

2. Beträffande förvärv som har skett före ikraftträdandet skall lagen fortsätta att gälla i sin äldre lydelse, om förvärvet avser en hyreshusenhet, en jordbruksfastighet eller en eldistributionsanläggning.

Prop. 1985/86: 7

8 Förslag till

Lag om upphävande av mäklareordningen (1893: 51 s. 1)

Härigenom föreskrivs att mäklareordningen (1893: 51 s. 1) skall upphöra att gälla vid utgången av år 1985.

Utdrag av protokoll vid regeringssammanträde den 27 juni 1985

Närvarande: statsråden I. Carlsson, ordförande, Lundkvist, Sigurdsen, Gustafsson, Leijon, Hjelm-Wallén, Peterson, Boström, Göransson, Gradin, R. Carlsson, Holmberg, Thunborg, Wickbom

Föredragande: statsrådet Gradin

Proposition om utlänningars rättsliga ställning

1 Inledning

Diskrimineringsutredningen har i delbetänkandet (Ds A 1984: 6) Om utlänningars rättsliga ställning redovisat en genomgång av lagar och andra författningar på ett antal områden och beträffande dessa författningar klargjort i vilka fall olika regler gäller för den som har hemvist i Sverige beroende på om han eller hon är svensk eller utländsk medborgare. Genomgången omfattade inte de grundläggande fri- och rättigheter som regleras i regeringsformen och inte heller medborgarskapslagstiftningen, utlänningslagen, reglerna om rösträtt vid kommunala och landstingskommunala val eller reglerna om skydds- och kontrollområden, eftersom dessa bestämmelser inte omfattades av utredningsuppdraget. En sammanfattning av betänkandet bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 1*. Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna och en sammanfattning av remissyttrandena bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 2*. Under handläggningen av ärendet har chefen för justitiedepartementet till mig överlämnat en promemoria från länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län rörande lagen om utländska förvärv av fast egendom m. m. Promemorian bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 3*. Även promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna och en sammanfattning av remissyttrandena bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 4*.

Utredningen fann att det finns särbestämmelser på åtskilliga områden men att dessa olikheter ibland beror på sådana omständigheter att särbehandling måste accepteras. De motiv som över huvud taget kan anses godtagbara i detta avseende är enligt utredningen hänsyn till rikets självständighet och oberoende eller säkerhet *eller* till förhållandet till främmande stat eller mellanfolklig organisation *eller* till betydelsefullt allmänt eller enskilt ekonomiskt intresse. Skillnader kan också accepteras beträffande tjänster där innehavaren måste fatta beslut som rör enskildas rättsliga ställning *eller* som innebär myndighetsutövning. Om ett eller flera av

motiven föreligger, får tyngden av dem i det speciella fallet avgöra om särbehandling verkligen är nödvändig. Det är vidare inte självklart, att man i alla fall där särbehandling kan anses motiverad måste kräva svenskt medborgarskap. Ofta kan det vara tillräckligt med en viss tids bosättning här i riket. Slutligen betonade utredningen att det föreligger en intressekonflikt mellan å ena sidan en fortsatt strävan mot jämlikhet mellan svenska och utländska medborgare och å andra sidan ett bevarande av det svenska medborgarskapets värde och de övriga synpunkter som ligger bakom kravet på svenskt medborgarskap. Med utgångspunkt från att man borde söka avskaffa vissa restriktioner för utlänningar upp till en nivå som kan sägas motsvara andra givna rättigheter föreslog utredningen en rad förändringar.

Enligt min mening har utredningens arbete med frågan om utlänningars rättsliga ställning tydligt visat att det finns anledning att i lagstiftningssammanhang noga pröva om krav på svenskt medborgarskap som förutsättning för olika rättigheter och befogenheter verkligen bör uppställas. I betänkandet illustreras hur en sådan prövning går till och genom remissinstansernas yttranden belyses de olika intressen som får vägas in vid bedömningen. Det genomgående rätt positiva mottagande betänkandet har fått av remissinstanserna visar att utrymme finns för att lätta på kravet på svenskt medborgarskap i olika sammanhang. Det genomförda arbetet klargör att medborgarskapskravet i författningar ibland tillkommer mera av slentrian än som uttryck för en konsekvent linje. Resultatet kan då stundom bli slumpartat. Med en mera medveten och noggrann prövning av medborgarskapskravet i varje lagstiftningssammanhang kan fastare principer på området utvecklas. Om onödiga regler om medborgarskapskrav rensas ut blir det också, som utredningen påpekat i sitt slutbetänkande (SOU 1984: 55) I rätt riktning, s. 183, möjligt att förtydliga medborgarskapets rättsliga innebörd.

Det är min avsikt att förslagen om författningsändringar och redovisningen i övrigt som här följer skall ge uttryck för att det går att lätta på kravet på svenskt medborgarskap i olika sammanhang och att den erfarenheten skall ges praktisk betydelse i framtiden när lagar och andra föreskrifter utarbetas. Jag delar utredningens uppfattning om vilka skäl som kan beaktas vid ställningstagande till om svenskt medborgarskap eller viss tids bosättning i Sverige kan krävas.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att Nordiska ministerrådet tillsatt en arbetsgrupp som genomför en kartläggning av de regler som på olika områden är knutna till medborgarskapet och utgör hinder för en nordisk medborgare som tillfälligt vistas eller stadigvarande bor i ett annat nordiskt land än sitt eget. Avsikten är att arbetet skall redovisas vid Nordiska rådets session år 1986. Jag räknar med att rapporten med en sådan hinderkatalog kommer att bli ytterligare ett viktigt bidrag i arbetet på att stärka utlänningars – i detta fall nordbors – rättsliga ställning. Inom ramen för det nordiska samarbetet genomfördes också nyligen vissa ändringar i aktiebolagslagen (1975: 1385), varigenom kravet på svenskt medborgarskap för styrelseledamöter, verkställande direktör, firmateknare och likvidatorer i svenska aktiebolag slopades när det gäller medborgare i de övriga nordiska länderna (SFS 1984:943).

I avsnitt 2-4 redovisar jag min inställning till huvuddelen av de förslag utredningen har lagt fram. I åtskilliga fall delar jag helt utredningens uppfattning och framlägger förslag om ändringar. I en del andra avseenden delar jag i och för sig utredningens bedömning men framlägger inte något förslag, eftersom de aktuella frågorna bör behandlas i andra sammanhang. Jag vill understryka att jag i dessa fall noggrant kommer att följa frågornas vidare behandling. I flera av dessa fall talar enligt min mening mycket starka skäl för att nuvarande krav på svenskt medborgarskap bör kunna ersättas av krav på att den enskilde utlänningen uppfyller kraven för kommunal rösträtt (dvs. minst tre års hemvist i Sverige). I något fall har jag inte kunnat ansluta mig till utredningens förslag men föreslår i stället en annan ändring på sakområdet i fråga. I ett fåtal fall har jag av varierande skäl funnit att det i vart fall f. n. inte är lämpligt att avskaffa kravet på svenskt medborgarskap. Jag vill också erinra om att kommunaldemokratiska kommittén i sitt betänkande (DsC 1983:4) Utländska medborgares valbarhet till vissa förtroendeuppdrag föreslog att kravet på svenskt medborgarskap för valbarhet till vissa förtroendeuppdrag, bl. a. som nämndeman samt ledamot i länsstyrelser, polisstyrelser, taxeringsnämnder och försäkringskassors styrelser skall slopas. Remissinstanserna var till övervägande del avvisande till förslagen. Diskrimineringsutredningen har i sitt delbetänkande Om utlänningars rättsliga ställning också behandlat och diskuterat kommunaldemokratiska kommitténs förslag och tillstyrkt merparten av dem utom såvitt avser nämndmän, jurymän och gode män i fastighetsbildningsmyndighet. Jag har erfarit att man inom civildepartementet har gjort den bedömningen att förslagen från kommittén och utredningen bör övervägas gemensamt. Jag tar därför i samråd med chefen för civildepartementet också upp några av förslagen från kommittén i det följande.

Utredningens förslag att avskaffa kravet på svenskt medborgarskap för s. k. stadsmäklare har lett till en omprövning av mäklareordningen (1893: 51 s. 1), som föreslås bli upphävd.

Jag har beträffande de förslag som berör respektive departement samrått med cheferna för justitie-, social-, finans-, utbildnings-, arbetsmarknads-, bostads-, industri- och civildepartementen samt med statsrådet Göransson.

2 Förslag om borttagande av krav på svenskt medborgarskap m. m.

Mina förslags inriktning: Utlänningar med klar anknytning till Sverige skall beträffande möjligheten att inneha vissa befattningar m. m. inte behandlas annorlunda än svenska medborgare annat än när och i den mån detta är nödvändigt av hänsyn till väsentliga svenska intressen. Jag föreslår därför att kravet på svenskt medborgarskap avskaffas på flera områden, där kravet på anknytning till Sverige kan tillgodoses på annat sätt.

Utredningens allmänna inställning överensstämmer med min.

Remissinstanserna har i allmänhet gett uttryck för samma grundläggande synpunkter.

2.1 Revisorer i ekonomiska föreningar m. m.

Mitt förslag: Revisorer i aktiebolag, ekonomiska föreningar, bostadsrättsföreningar, föreningsbanker och vissa andra företag skall inte behöva vara svenska medborgare om de är auktoriserade eller godkända enligt svenska regler.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med mitt.

De remissinstanser som yttrat sig över dessa förslag har tillstyrkt dem eller i allt väsentligt lämnat dem utan erinran.

Skälen för mitt förslag: I aktiebolagslagen (1975:1385), i lagen (1951:308) om ekonomiska föreningar och i lagen (1980:1103) om årsredovisningar m. m. i vissa företag finns bestämmelser om revisorer. Enligt samtliga tre lagar gäller att revisorerna skall vara svenska medborgare och bosatta i Sverige, om inte särskild dispens har getts. Bestämmelserna om revisorer i lagen om ekonomiska föreningar gäller enligt 58 § bostadsrättslagen (1971:479) även för bostadsrättsföreningar samt enligt 49 § lagen (1956:216) om jordbrukskasserörelsen för föreningsbanker.

Utredningen har föreslagit att kravet i de nu nämnda lagarna på svenskt medborgarskap när det gäller revisorer skall efterges, om det är fråga om en revisor som är auktoriserad eller godkänd enligt förordningen (1973:221) om auktorisation och godkännande av revisorer. Beträffande bostadsrättsföreningar föreslås att krav på svenskt medborgarskap över huvud inte skall föreligga för revisorer eller likvidatorer.

De revisorer som skall finnas enligt aktiebolagslagen, lagen om ekonomiska föreningar och lagen om årsredovisning m. m. har alla väsentliga uppgifter i det aktuella företaget. De får också en mycket god inblick i den verksamhet som företaget bedriver. Det finns därför goda skäl att kräva att de finns i landet och har stark anknytning hit. På grund härav är det naturligt att i princip kräva att revisorerna skall vara svenska medborgare och bosatta här i landet.

Enligt min mening finns det dock knappast några bärande skäl att upprätthålla kravet på svenskt medborgarskap i fall då revisorn är auktoriserad eller godkänd enligt svenska regler. Den som är bosatt i Sverige och har förvärvat svensk auktorisation eller svenskt godkännande som revisor torde som regel ha samma starka anknytning till Sverige som man velat säkra genom kravet på svenskt medborgarskap. När det gäller revisorer och likvidatorer i bostadsrättsföreningar har jag viss förståelse för utredningens inställning att några medborgarskapskrav över huvud ej behöver uppställas. Även i dessa fall finns det emellertid ofta anledning att kräva stark anknytning till Sverige. Mot bakgrund härav och då man inte utan starka skäl bör ha olika regler för bostadsrättsföreningar och andra ekonomiska föreningar bör samma regler även fortsättningsvis gälla i nu ifråga-

varande avseenden. Beträffande föreningsbanker vill jag också hänvisa till vad jag nedan anför under avsnitt 3.1.

Jag föreslår därför att bestämmelserna om revisorer i aktiebolagslagen, lagen om ekonomiska föreningar och lagen om årsredovisning m. m. i vissa företag ändras i enlighet med utredningens förslag och att samma bestämmelser skall gälla för bostadsrättsföreningar.

2.2 Överförmyndare och överförmyndarnämnd

Mitt förslag: Utlänning som har kommunal rösträtt skall vara valbar till uppdrag som överförmyndare och ledamot i överförmyndarnämnd.

Utredningens förslag överensstämmer med mitt.

Remissinstanserna är i flertalet fall positiva till förslaget. Således tillstyrks det av RÅ, Svenska kommunförbundet och ytterligare ett par remissinstanser. Några remissinstanser motsätter sig förslaget, däribland Svea hovrätt.

Skälen för mitt förslag: I varje kommun skall finnas en överförmyndare, om inte kommunen bestämmer att det i stället skall finnas en överförmyndarnämnd (19 kap. 1 och 2 §§ föräldrabalken). Överförmyndare och ledamot i överförmyndarnämnd samt ersättare för dessa väljs av kommunfullmäktige (19 kap. 5 §). Den som väljs skall vara myndig svensk medborgare, kyrkobokförd i kommunen och får ej vara i konkurstillstånd (19 kap. 8 §).

Kravet på svenskt medborgarskap diskuterades i samband med de ändringar i föräldrabalken som beslutades hösten 1974. I prop. 1974: 142 som låg till grund för ändringarna föreslogs att detta krav skulle slopas (se s. 154). Riksdagen beslöt emellertid att behålla villkoret. Lagutskottet framhöll att överförmyndaren har en viktig myndighetsutövande funktion och att hans krävande uppgifter förutsätter goda insikter i svensk rätt och svensk förvaltning. Utskottet kunde därför inte finna anledning att i varje fall då slopa kravet på att överförmyndare skall vara svensk medborgare (LU 1974: 38 s. 63). I prop. 1975/76: 23 om kommunal rösträtt för invandrade uttalade föredragande statsrådet (s. 101) att det inte fanns skäl att åter ta upp frågan om kravet på svenskt medborgarskap till prövning.

Alltsedan 1976 års val gäller att utländska medborgare som har varit bosatta i Sverige i minst tre år i allmänhet har kunnat väljas till ledamot av samtliga kommunala och landstingskommunala nämnder utom överförmyndarnämnd. De sakskäl som anförts för denna särregel finns enligt utredningens mening i lagutskottets nyssnämnda uttalande att överförmyndaren har en viktig myndighetsutövande funktion och att hans krävande uppgifter förutsätter goda insikter i svensk rätt och svensk förvaltning. Utredningen framhåller att detsamma emellertid med lika goda skäl kan sägas gälla för ledamöter i t. ex. socialnämnd, byggnadsnämnd eller hälso- och miljöskyddsnämnd. Utredningen har ansett att det inte finns några hållbara skäl för en särregel för överförmyndare och ledamöter i överförmyndarnämnd och föreslår därför att kravet på svenskt medborgarskap för dessa uppdrag tas bort.

I likhet med utredningen anser jag att tiden nu är mogen att slopa kravet på svenskt medborgarskap för de aktuella uppdragen. Det får i stället ankomma på dem som utser personer att inneha dessa uppdrag att bevaka att personerna ifråga har tillräckliga insikter i svensk rätt och svensk förvaltning. Sådana insikter kräver normalt att de som utses till i vart fall överförmyndare sedan lång tid har vistats i Sverige. På grund av vad jag nu har anfört förordar jag att en utlänning, som har kommunal rösträtt, skall vara valbar till uppdrag som överförmyndare och ledamot i överförmyndarnämnd samt ersättare för dessa.

2.3 Ledamot i övervakningsnämnd

Mitt förslag: Utlänning som har kommunal rösträtt skall kunna väljas till ledamot i övervakningsnämnd.

Utredningens förslag överensstämmer med mitt.

Remissinstanserna är i allmänhet positiva till förslaget. Endast Svea hovrätt avstyrker och åberopar då bl. a. övervakningsnämndernas nära anknytning till domstolarnas verksamhet.

Bakgrund till mitt förslag: Övervakningsnämnderna har enligt brottsbalken till uppgift att fatta vissa beslut beträffande dem som undergår kriminalvård i frihet. Nämndernas arbete gäller både dem som är villkorligt frigivna från fängelsestraff och dem som är dömda till skyddstillsyn.

För båda kategorierna kan övervakningsnämnderna meddela särskilda föreskrifter och vidta olika åtgärder med anledning av misskötsamhet från de dömdas sida, t. ex. besluta om varning eller förlängning av övervakningen (26 och 28 kap. brottsbalken). Vid allvarlig misskötsamhet av en villkorligt frigiven kan nämnden förklara en del av den villkorligt medgivna friheten förverkad (högst en månad varje gång). Om den som har dömts till skyddstillsyn allvarligt missköter sig, kan nämnden begära att åklagare för talan vid domstol om undanröjande av skyddstillsynen. Övervakningsnämnden kan vidare besluta om tillfälligt omhändertagande både av villkorligt frigivna och av dem som dömts till skyddstillsyn. Slutligen kan vissa beslut som en skyddskonsulent har fattat överprövas av nämnden (37 kap. 7 och 8 §§ brottsbalken).

Övervakningsnämnderna prövar vidare vissa frågor enligt lagen (1974: 203) om kriminalvård i anstalt och passlagen (1978: 302).

Bestämmelser om hur övervakningsnämnderna är sammansatta och om hur ledamöterna utses m. m. finns i 37 kap. brottsbalken.

En övervakningsnämnd består normalt av ordförande, vice ordförande och tre andra ledamöter. Ordförande och vice ordförande förordnas av regeringen (37 kap. 2 §). Tillfällig ersättare för dessa förordnas av kriminalvårdsstyrelsen. Dessa befattningshavare skall vara lagfarna och ha erfarenhet av tjänstgöring som domare. De måste således i praktiken vara svenska medborgare (jfr 11 kap. 9 § regeringsformen och 4 kap. 1 § rättegångsbalken). Övriga ledamöter och ersättare för dessa utses genom val av kommunfullmäktige eller landsting.

I 37 kap. 3 § brottsbalken föreskrivs att endast myndig svensk medborgare, som är bosatt inom nämndens verksamhetsområde, är valbar.

De nu återgivna bestämmelserna i 37 kap. brottsbalken fick sin nuvarande lydelse den 1 juli 1983 (SFS 1983: 240). Tidigare gällde att ledamöterna utom ordförande och ersättare för denne utsågs av länsstyrelsen i det län inom vilket nämnden hade sitt huvudsakliga verksamhetsområde. Något krav på att dessa ledamöter skulle vara svenska medborgare fanns inte. I den proposition som låg till grund för lagändringen hänvisades beträffande valbarhetsbestämmelserna till motsvarande regler för nämndemän vid allmänna domstolar (prop. 1982/83: 85 s. 118 och 136).

Utredningen föreslår inte någon ändring i fråga om kravet att ordförande, vice ordförande och ersättare för dessa skall vara svenska medborgare. Däremot förordar utredningen att kravet på svenskt medborgarskap slopas beträffande övriga ledamöter i övervakningsnämnderna. För dessa bör i stället enligt utredningen gälla kravet att de har rösträtt vid de kommunala valen i riket.

Skälen för mitt förslag: Övervakningsnämnden är ett statligt organ vars ledamöter – bortsett från ordförande, vice ordförande och ersättare för dessa – väljs av kommunfullmäktige eller landsting. De valda ledamöterna har alltså förtroendeuppdrag av det slag som kommunaldemokratiska kommittén i betänkandet (Ds C 1983: 4) Utländska medborgares valbarhet till vissa förtroendeuppdrag har behandlat ganska ingående (s. 142–153). Kommittén uttalade där som en allmän utgångspunkt beträffande denna typ av förtroendeuppdrag att kravet på svenskt medborgarskap i princip borde överges och vidhållas endast om detta föranleds av det enskilda organets arbetsuppgifter och ställning i samhället.

Jag kan, liksom diskrimineringsutredningen har gjort, ansluta mig till den angivna utgångspunkten. Frågan blir då om övervakningsnämndernas arbetsuppgifter och ställning i samhället motiverar att man bör göra avsteg från huvudregeln och behålla kravet på svenskt medborgarskap.

Som Svea hovrätt har framhållit ligger övervakningsnämndernas verksamhet nära domstolarnas. Det kan därför ligga nära till hands att jämföra de valda ledamöterna i nämnderna med nämndemännen i de allmänna domstolarna. Så har f. ö. gjorts i det lagstiftningsärende år 1983 i vilket de nuvarande bestämmelserna om utseende av ledamöterna i övervakningsnämnderna beslutades.

Beträffande nämndemännen i de allmänna domstolarna föreslog kommunaldemokratiska kommittén i det nyss nämnda betänkandet att man skulle avskaffa kravet på svenskt medborgarskap. Men kommittén menade att man då samtidigt måste föreskriva att endast svenska medborgare fick delta i handläggningen av vissa typer av mål, i första hand sådana som rör rikets säkerhet och/eller utgör militära mål. Diskrimineringsutredningen har vänt sig mot tanken att man på detta sätt skapar två kategorier nämndemän, en med svenskt medborgarskap och behörighet att döma i alla sorters mål och en utan svenskt medborgarskap och med begränsad behörighet. Bl. a. av detta skäl har diskrimineringsutredningen stannat för att förorda att kravet på svenskt medborgarskap för nämndemän bör stå kvar.

Jag delar diskrimineringsutredningens uppfattning att man inte nu bör

avskaffa kravet på svenskt medborgarskap för nämndemännen i de allmänna domstolarna. Övervakningsnämndernas arbetsuppgifter är dock sådana att hänsyn av den art som jag nyss har redogjort för beträffande nämndemännen i de allmänna domstolarna inte behöver tas. Inte heller i övrigt kan övervakningsnämndernas uppgifter och befogenheter sägas vara av sådan karaktär att man måste kräva svenskt medborgarskap av de valda ledamöterna. I sammanhanget bör på nytt erinras om att kravet på svenskt medborgarskap infördes så sent som den 1 juli 1983.

Med hänsyn till det jag har anfört här föreslår jag att kravet på svenskt medborgarskap för de valda ledamöterna i övervakningsnämnderna och deras ersättare tas bort. I stället bör som diskrimineringsutredningen har föreslagit införas ett krav på att den som skall kunna väljas måste ha kommunal rösträtt här i landet. Detta innebär att den som är utländsk medborgare för att kunna bli vald måste ha bott här i minst tre år.

2.4 Borgensman enligt lagen om bevisupptagning vid utländsk domstol

Mitt förslag: Borgensman enligt lagen om bevisupptagning vid utländsk domstol skall inte behöva vara svensk medborgare. Det räcker att vederbörande är bosatt här i riket.

Utredningens förslag överensstämmer med mitt.

Remissinstanserna: Endast Svea Hovrätt och RÅ har yttrat sig i denna fråga. Båda tillstyrker förslaget.

Skälen för mitt förslag: En enskild part som begär bevisupptagning vid utländsk domstol måste i princip ställa säkerhet för kostnaderna. Säkerheten skall bestå av borgen som har ingåtts av två inom riket bosatta svenska medborgare.

Något vägande skäl för att borgensmännen skall behöva vara svenska medborgare finns inte. Enligt min mening bör det räcka att de är bosatta inom riket.

Medborgarskapskravet för borgensmän i lagen (1946: 817) om bevisupptagning vid utländsk domstol bör således avskaffas. Detsamma gäller den liknande bestämmelsen i kungörelsen (1933: 618) angående biträde av utrikesdepartementet för delgivning av handlingar i utlandet. Eftersom den kungörelsen för närvarande är föremål för översyn inom justitiedepartementet, bör frågan om en ändring i kungörelsen anstå tills vidare.

2.5 Lagen om utländska förvärv av fast egendom m. m.

Mitt förslag: En utlänning som är gift med en svensk medborgare skall inte behöva tillstånd till förvärv av fast egendom, tomträtt eller bostadsarrende. Den spärregel som gäller beträffande utlänningars förvärv av fritidsfastigheter förtydligas.

Bakgrund: Fråga om ändring i reglerna om utländska medborgares förvärv av fast egendom m. m. har aktualiserats dels av diskrimineringsutredningen, dels av länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län. Länsstyrelsen har tagit upp frågan i en promemoria som har ingivits till justitiedepartementet och som har remissbehandlats genom justitiedepartementets försorg.

Diskrimineringsutredningens förslag: En utlänning skall inte få vägras tillstånd att förvärva friliggande småhus eller rad- eller kedjehus för högst två familjer eller tomt för sådant hus, om förvärvet sker för att bereda utlänningen och hans eller hennes familj stadigvarande bostad och egendomen inte är belägen inom ett skydds- eller kontrollområde.

Länsstyrelsens förslag: Förvärvstillstånd bör inte krävas när en utlänning som är gift med en svensk medborgare förvärvar fast egendom här i landet. Vidare bör enligt promemorian den spärregel (1 kap. 10 §) som gäller beträffande förvärv av fritidsfastigheter förtydligas.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser har tillstyrkt utredningens förslag. Någon har dock varit tveksam och några, däribland överbefälhavaren, har helt avstyrkt förslaget.

Länsstyrelsens förslag att förvärvstillstånd inte skall krävas för en utlänning som är gift med en svensk medborgare har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av flertalet remissinstanser. Några instanser är dock tveksamma till förslaget och överbefälhavaren avstyrker helt att det genomförs. Förslaget om förtydligande av 1 kap. 10 § har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av remissinstanserna med undantag för Svea hovrätt.

Skälen för mitt förslag: Enligt lagen (1982: 618) om utländska förvärv av fast egendom m. m. krävs förvärvstillstånd för att utländska medborgare och andra s. k. kontrollsubjekt skall få förvärva fast egendom här i landet. Från kravet på förvärvstillstånd finns vissa undantag. Sålunda krävs t. ex. inte förvärvstillstånd vid förvärv genom bodelning, arv eller testamente. Inte heller krävs förvärvstillstånd om förvärvaren är gift med överlåtaren.

I lagen föreskrivs att förvärvstillstånd skall meddelas, om det inte möter hinder med hänsyn till landets försvar eller säkerhet, egendomens lämplighet för avsett ändamål eller med hänsyn till förvärvarens förhållanden (1 kap. 8 § första stycket). I fråga om fritidsfastigheter gäller vissa särskilda villkor (se 1 kap. 10 §). De gällande reglerna innebär bl. a. att en utlänning regelmässigt får tillstånd att förvärva ett småhus för åretruntboende, om utlänningen är eller kan antas komma att bli stadigvarande bosatt här i landet (prop. 1981/82: 135 s. 74). Utlänningar, som är stadigvarande bosatta här i landet, får också förvärva fritidsfastigheter utan hinder av spärregeln i 1 kap. 10 § (nyssnämnda prop. s. 79 samt NU 1981/82: 56 s. 15).

Av det anförda framgår att den av diskrimineringsutredningen föreslagna regeln i sak inte skulle innebära någon förändring i förhållande till de principer som gäller för tillståndsgivningen. Möjligen kan regeln ha ett pedagogiskt värde. Förslaget innebär å andra sidan att tillstånd inte skulle kunna vägras i vissa fall då tillstånd rimligen bör vägras. Enligt gällande regler kan t. ex. förvärvstillstånd vägras vid förvärv av ett område av en fastighet, om det är uppenbart att erforderlig fastighetsbildning inte kan komma till stånd (se prop. 1981/82: 135 s. 73). Det finns inte någon anledning att ge ett tillstånd, om det är klart att avstyckning senare ändå

kommer att vägras. Denna ordning, som är praktisk såväl från allmän som från enskild synpunkt, skulle emellertid inte kunna tillämpas vid förvärv av en tomt för bostadsändamål, om förslaget genomfördes. Även i andra situationer än den nämnda synes förslaget kunna låsa tillämpningen onödigt hårt.

Jag är mot bakgrund av det sagda inte beredd att införa den regel som diskrimineringsutredningen har föreslagit.

Jag övergår här efter till att behandla länsstyrelsens förslag. Förslaget har kritiserats av överbefälhavaren. Enligt överbefälhavarens mening skulle totalförsvarets säkerhetsintressen utsättas för ett ökat hot om man från kravet på förvärvstillstånd generellt undantar sådana förvärv som görs av den som är gift med svensk medborgare.

Gällande regler innebär att förvärvstillstånd krävs om den utländska maken direkt förvärvar en fastighet men inte om den svenska maken gör förvärvet och egendomen därefter genom överlåtelse eller bodelning förs över på den utländska maken. Jag kan inte dela överbefälhavarens uppfattning att det skulle innebära ett ökat hot mot totalförsvarets säkerhetsintressen, om länsstyrelsens förslag genomförs. Enligt min uppfattning har säkerhetsintressena erforderligt skydd genom bestämmelserna i förordningen (1976:935) om skyddsområden och kontrollområden.

Enligt den nämnda förordningen måste en utlänning bl. a. ha tillstånd för att få bosätta sig inom ett skydds- eller kontrollområde. Som rikspolisstyrelsen har påpekat kan ett borttagande av kravet på förvärvstillstånd i de ifrågavarande fallen leda till att utlänningar i fler fall än i dag förvärvar egendom som de inte får bosätta sig på. Enligt min uppfattning bör man dock kunna utgå ifrån att den föreslagna ordningen i praktiken inte medför några nämnvärda olägenheter.

Ett betydande antal tillståndsärenden gäller förvärv som görs av makar där den ena är utländsk medborgare. Som regel ges tillstånd i alla dessa fall. Ett genomförande av förslaget i promemorian kommer därför att leda till en inte oväsentlig minskning av länsstyrelsernas arbetsbelastning. Även för de enskilda innebär förslaget minskat besvär och lägre kostnader. Jag anser för min del att förslaget har sådana fördelar att det bör genomföras. Det ligger enligt min mening väl i linje med strävandena att avskaffa onödig byråkrati.

I länsstyrelsens promemoria har vidare föreslagits att 1 kap. 10 § förevarande lag ändras så att ordet "fritidsfastighet" i lagrummet byts ut mot orden "fastighet för fritidsändamål". Syftet med förslaget är att klargöra att 1 kap. 10 § gäller fastigheter som förvärvas för fritidsändamål oberoende av om fastigheten är taxerad som fritids- eller permanentbostadsfastighet.

Jag delar uppfattningen att 1 kap. 10 § endast skall tillämpas vid förvärv som sker för fritidsändamål och tillstyrker att lagtexten förtydligas. Bedömningen av vad som är syftet med förvärvet får liksom f. n. göras med ledning bl. a. av förvärvarens uppgifter.

Regeln bör utformas så att det framgår att den avser såväl förvärv av fastigheter som förvärv av tomträtter och bostadsärenden (jfr 1 kap. 1 § andra stycket). Förslaget i promemorian bör därför enligt min mening omarbetas något.

Under hänvisning till det anförda föreslår jag dels att utlänningar som är gifta med svenska medborgare helt skall undantas från tillståndsplikten enligt 1 kap. ifrågavarande lag, dels att 1 kap. 10§ ändras redaktionellt på sätt som jag nyss anført. Den nya undantagsregeln bör tas upp som en särskild punkt i 1 kap. 2 §.

Lagändringarna bör träda i kraft den 1 januari 1986.

I promemorian har inte föreslagits några särskilda övergångsregler. Praktiska skäl talar emellertid för att lagen i dess nuvarande lydelse får fortsätta att gälla efter ikraftträdandet i vissa fall där förvärvet har skett före ikraftträdandet. Detta hänger samman med att tillståndsprövningen enligt förevarande lag ersätter den tillståndsprövning som i annat fall skulle ha skett enligt lagen (1975:1132) om förvärv av hyresfastighet m. m., jordförvärvslagen (1979:230) och lagen (1976:240) om förvärv av eldistributionsanläggningar m. m.

Faller kravet på tillstånd enligt förevarande lag bort, kan det alltså i stället gälla krav på tillstånd enligt någon av de tre nyssnämnda lagarna. Såväl för sökanden som för vederbörande myndigheter måste det uppenbart vara opraktiskt att en ansökan, som redan är gjord vid ikraftträdandet, skall omvandlas till en ansökan enligt en annan lag. För de fall då förvärvet skulle kräva tillstånd enligt någon av de tre andra lagarna är det enklare att ansökningen får färdigbehandlas enligt de regler som gällde när den gjordes.

Det finns emellertid inte någon anledning att ha olika prövningsvägar för förvärv som har skett före ikraftträdandet beroende på om en ansökan enligt förevarande lag har hunnit göras eller inte. En enkel och klar regel är att ett förvärv, som har gjorts före ikraftträdandet, skall prövas enligt förevarande lag i dess nu gällande lydelse, om förvärvet avser en hyreshusenhet, en jordbruksfastighet eller en eldistributionsanläggning.

Beträffande andra förvärv av fast egendom, tomträtt eller bostadsarrende för den som är gift med en svensk medborgare bör däremot kravet på tillstånd falla bort i och med ikraftträdandet, givetvis under förutsättning att förvärvet inte redan före ikraftträdandet har hunnit bli ogiltigt enligt lagen i dess nuvarande lydelse.

2.6 Mäklare

Mitt förslag: Mäklareordningen upphävs helt.

Utredningen föreslår att kravet på svenskt medborgarskap för att få vara mäklare upphävs.

Remissinstanserna tillstyrker utredningens förslag.

Skälen för mitt förslag: Enligt 1 § mäklareordningen (1893:51 s. 1) får mäklare antas i kommunerna för att, då sådan mäklare blir anlitad, biträda vid köp och försäljning av varor, fartyg eller andelar däri, växlar och andra värdepapper samt vid uppgörande av avtal om försträckning, hyra, arrende och försäkring ävensom andra likartade avtal. För fastighetsmäklare och skeppsklarerare finns särskilda bestämmelser. Mäklare skall enligt 2 §

vara svensk medborgare och ha gjort sig känd för redlighet samt anses äga noggrann kännedom om och förfarenhet i till mäklareyrket hörande göromål. Mäklare antas av kommunens handels- och sjöfartsnämnd (4 §). Har kommunen inte utsett sådan nämnd skall kommunstyrelsen vara handels- och sjöfartsnämnd. Talan mot nämndens beslut kan föras hos länsstyrelsen, dock bara mot fel i handläggningen (22 §). Länsstyrelsens beslut överklagas till regeringen. I övrigt innehåller mäklarcordningen detaljerade regler för hur mäklaren skall bedriva sin verksamhet.

Under beredningen av förslaget har prövningen vidgats till att avse frågan om mäklareordningen alltjämt fyller någon funktion.

Det kan till en början erinras om att den nu gällande mäklarcordningen i väsentlig utsträckning bygger på en år 1853 utfärdad mäklareordning. Denna ersatte i sin tur en mäklareordning från år 1720, som omarbetades som en följd av att skråväsendet avskaffades. Handels- och sjöfartsnämnderna och stadsmäklarna hade till en början, särskilt i Stockholm, befattning med börsverksamhet och handel med värdepapper. Dessa uppgifter avvecklades efter hand under början av 1900-talet genom tillkomsten av Stockholms fondbörs och lagen (1919: 240) om fondkommissionsrörelse och fondbörsverksamhet. Formellt gäller emellertid enligt förordningen (1914: 299) om vad vid försäljning av värdepapper i vissa fall skall iakttagas alltjämt att försäljning av värdepapper, som enligt föreskrift i författning skall försälas på auktion, skall förrättas av stadsmäklare, där sådan finns.

Handels- och sjöfartsnämnden hade också viss roll i samband med utseende av skeppsklarerare och svensk-norska konsulter. Dessa uppgifter avvecklades redan kring sekelskiftet. Andra funktioner för nämnderna har bestått under längre tid. Nämnderna i Stockholm och Göteborg hade fram till år 1975 i uppgift att till respektive hovrätt avge yttrande då dispaschör skulle tillsättas. Handels- och sjöfartsnämnden i Stockholm hade vidare att anta och senare enbart att utöva tillsyn över notarius publicus. Sjöfartsverket har vidare haft möjlighet att inhämta yttrande från nämnderna angående besiktningmän enligt sjölagen. Detta har minskat i omfattning i takt med att nämnderna avskaffats för att sedan några år tillbaka helt ha upphört.

Den genomgång som gjorts inom finansdepartementet visar att det inte längre finns några författningssenliga uppgifter för handels- och sjöfartsnämnd. Beträffande stadsmäklare gäller endast förordningen om försäljning av värdepapper. De här redovisade successivt minskade arbetsuppgifterna har lett till återkommande förslag om att mäklareordningen skulle ses över eller upphävas. Redan år 1914 föreslog handels- och sjöfartsnämnden i Stockholm att mäklareordningen såsom varande obsolet borde upphävas. Förslag i denna riktning framfördes också år 1951 och av tre olika statliga utredningar under 1960-talet. I dessa sammanhang åberopades bl. a. att stadsmäklarnas uppgifter till allra största delen övertagits av advokater och andra som biträder allmänheten vid olika slags rättshandlingar och att bestämmelserna om mäklare och handels- och sjöfartsnämnd överlevt sig själva. Antalet handels- och sjöfartsnämnder har också efter hand minskat. År 1977 var antalet drygt 15. Antalet mäklare angavs i slutet av 1960-talet vara tre (prop. 1969: 63 s. 41).

I samband med att mäklareordningen senast ändrades (prop. 1978/79: 53, KU 26, rskr 220, SFS 1979: 238) ifrågasatte Sundsvalls kommun behovet av handels- och sjöfartsnämnd. I propositionen konstaterades att flertalet av de uppgifter som enligt mäklareordningen och andra författningar tidigare ankom på mäklare eller på handels- och sjöfartsnämnd fullgörs av andra organ. Föredragande statsrådet ansåg det tveksamt om handels- och sjöfartsnämnd behövs men fann att det i det då aktuella sammanhanget inte kunde komma i fråga att helt slopa nämnden som specialreglerad kommunal nämnd. Däremot gjordes den ändringen att det numera är frivilligt för kommuner att inrätta sådan nämnd. Avvecklar kommunen den särskilda handels- och sjöfartsnämnden och fullmäktige inte uppdrar åt annan nämnd att fullgöra dess uppgifter, fungerar kommunstyrelsen som handels- och sjöfartsnämnd.

Alla de kommuner som i mitten av 1970-talet alltjämt hade handels- och sjöfartsnämnd har, enligt vad finansdepartementet inhämtat, därefter avvecklat nämnden. Uppgifterna har övertagits av kommunstyrelse eller hamnstyrelse. Någon stadsmäklare är inte heller längre förordnad.

Vad jag här har anfört visar att mäklareordningen numera är obehövlig.

Mot bakgrund av det anförda föreslår jag att mäklareordningen (1893: 51 s. 1) upphävs i och med utgången av år 1985.

3 Av utredningen framlagda förslag som bereds i andra sammanhang

Min bedömning: I de fall där en översyn av den aktuella lagstiftningen eller därmed nära sammanhängande frågor pågår eller inom kort skall påbörjas i andra sammanhang anser jag att behandlingen av diskrimineringsutredningens förslag bör anstå tills vidare.

3.1 Styrelseledamöter i banker m. m.

Bankområdet

Utredningen har föreslagit vissa ändringar i lagen (1955: 183) om bankrörelse och lagen (1955: 416) om sparbanker. Enligt förslaget kan regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer medge undantag från kravet på svenskt medborgarskap för stiftare, styrelseledamot, firmatecknare, revisor och likvidator. Vidare föreslås att revisor som är auktoriserad eller godkänd enligt förordningen (1973: 221) om auktorisation och godkännande av revisorer inte behöver vara svensk medborgare. Sistnämnda ändring föreslås också i lagen (1951: 308) om ekonomiska föreningar och kommer därmed att gälla även för föreningsbankerna till följd av hänvisningen till lagen om ekonomiska föreningar i 49 § lagen (1956: 216) om jordbrukskasserörelsen. Dessutom föreslås att regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer skall få medge undantag från det krav på svenskt medborgarskap för likvidator som lagen om jordbrukskasserörelsen innehåller.

Endast ett fåtal remissinstanser har berört de nämnda förslagen. Kommerskollegium, Svenska sparbanksföreningen och revisorsorganisationerna tillstyrker medan Sveriges föreningsbankers förbund avstyrker. Bankinspektionen och Svenska bankföreningen förordar att inga ändringar görs innan banklagsutredningens slutbetänkande behandlats.

För egen del vill jag här nämna att hela banklagstiftningen är föremål för en översyn inom finansdepartementet med utgångspunkt i banklagsutredningens förslag (SOU 1984:26–29). Förslagen, som remissbehandlats, berör också medborgarskapsfrågan. Jag finner det därför lämpligast att diskrimineringsutredningens förslag, såvitt rör bankväsendet, tas upp i samband med den allmänna översynen av banklagstiftningen. Avsikten är att ett förslag till ny banklagstiftning skall remitteras till lagrådet kring årsskiftet 1985/86.

Beträffande revisorer i föreningsbanker finner jag dock inte skäl att i avvaktan på en ny banklagstiftning låta andra regler gälla än för ekonomiska föreningar. Som jag tidigare redogjort för (se avsnitt 2.1) bör auktoriserad eller godkänd revisor i sådan förening inte behöva vara svensk medborgare. Någon ändring bör inte göras i den ovan angivna hänvisningen i lagen om jordbrukskasserörelsen. Krav på svenskt medborgarskap för auktoriserad eller godkänd revisor kommer därigenom att bortfalla.

Försäkringsområdet

Då det gäller försäkringsbolagen innebär utredningens förslag att försäkringsrörelselagen (1982:713) ändras så att revisor som är auktoriserad eller godkänd enligt förordningen om auktorisation och godkännande av revisorer inte behöver vara svensk medborgare.

Förslaget tillstyrks av försäkringsinspektionen, Svenska försäkringsbolags riksförbund och Föreningen auktoriserade revisorer.

Även jag kan instämma i utredningens förslag. Emellertid väntas försäkringsverksamhetskommittén (E 1979:01) senare i år avlämna ett delbetänkande med ytterligare förslag till ändringar i försäkringsrörelselagen. Enligt min mening bör diskrimineringsutredningens förslag rörande försäkringsrörelselagen behandlas i samband därmed.

Utredningen har vidare föreslagit ändringar i lagen (1972:262) om understödsföreningar innebärande att styrelseledamot, firmatecknare, revisor, likvidator, likvidationsrevisor och suppleanter för dessa inte behöver vara svenska medborgare.

Förslaget tillstyrks av bl. a. länsstyrelserna i Stockholms och Norrbottens län medan försäkringsinspektionen avstyrker.

Riksdagen har tidigare hemställt (NU 1976/77: 51, rskr 355) att en översyn syftande till en självständig lag för reglering av understödsföreningarnas verksamhet skulle verkställas. Genom regeringsbeslut den 11 mars 1982 överlämnades riksdagsskrivelsen och utskottsbetänkandet till kooperationsutredningen (I 1977:01). I sitt slutbetänkande (SOU 1984:9) Kooperativa föreningar anför kooperationsutredningen (s. 159) att utredningen av vissa skäl inte ansett sig böra lägga fram förslag till en ny lag om understödsföreningar. Med anledning härav avser chefen för finansdepar-

tementet att i särskild ordning låta utföra den begärda översynen av lagen. Diskrimineringsutredningens förslag bör enligt min mening behandlas i samband därmed.

Utredningen har även föreslagit att styrelseledamot, revisor, likvidator, likvidationsrevisor och suppleanter för dessa i erkända arbetslöshetskassor inte skall behöva vara svenska medborgare. Jag är i och för sig beredd att dela denna uppfattning. Det är enligt min mening dock lämpligast att inte ändra lagen (1973: 370) om arbetslöshetsförsäkring i detta avseende förrän slutlig ställning kan tas till ändring av reglerna för försäkringsbolag och understödsföreningar (jfr också förslagen rörande allmänna försäkringskassor, avsnitt 3.5).

3.2 Advokater, rättegångsombud och offentliga försvarare

Enligt rättegångsbalken (RB) skall advokater och rättegångsombud vara svenska medborgare med hemvist inom riket. För advokater är dessa krav ovillkorliga (8 kap. 2 § RB), medan det i fråga om rättegångsombud finns möjlighet för domstolen att medge undantag (12 kap. 2 § RB). Till offentliga försvarare skall förordnas advokat som är lämplig därtill (21 kap. 5 § RB). Om det föreligger särskilda skäl får dock, under vissa förutsättningar, annan lämplig person utses.

Utredningen föreslår att kravet på svenskt medborgarskap för advokater avskaffas. Ett villkor för att en utländsk medborgare skall kunna bli advokat föreslås dock vara att denne vid tiden för ansökningen äger fast hemvist i Sverige sedan minst tre år. Vidare föreslår utredningen dels att endast den som är svensk medborgare får förordnas till offentlig försvarare i mål som rör rikets säkerhet och liknande mål, dels att samtliga ledamöter i rättshjälpsnämnd – av vilka två skall vara advokater – skall vara svenska medborgare. Det förtjänar anmärkas att utredningen inte föreslår några ändringar i fråga om övriga antagningsvillkor som bl. a. innebär att den som vill bli advokat måste avlägga svensk juristexamen.

Förslaget att avskaffa kravet på svenskt medborgarskap för advokater har fått ett blandat mottagande under remissbehandlingen. Flertalet av de remissinstanser som har gått in på frågan är negativa. Sålunda avstyrker bl. a. domstolsverket, RÅ, Sveriges advokatsamfund och kammarrätten i Jönköping förslaget.

För att bibehålla medborgarskapskravet för advokater som huvudregel talar bl. a. den centrala roll som advokaterna spelar inom det svenska rättsväsendet. Det behov som kan finnas av att låta utländska medborgare bli advokater i Sverige är inte så starkt att det bör medföra att detta krav helt avskaffas. Behovet skulle i stället, som några remissinstanser också påpekat, kunna tillgodoses genom att möjligheter till dispens införs.

Styrelsen för Sveriges advokatsamfund har i en den 1 mars 1985 till justitiedepartementet inkommen skrivelse hemställt om ändringar i rättegångsbalken och, under förutsättning av fullmäktiges beslut, om fastställelse av ändrad lydelse av stadgarna för samfundet. Förslaget innebär bl. a. att advokatsamfundets styrelse skall kunna medge undantag från kravet på

svenskt medborgarskap och bosättning inom riket. Framställningen bereds f. n. i departementet.

Frågan om hur en dispensregel närmare bör vara utformad kommer att övervägas inom justitiedepartementet under den fortsatta beredningen med anledning av advokatsamfundets skrivelse. Därvid får även behovet av eventuella följdändringar i fråga om reglerna för offentliga försvarare och i rättshjälpslagen (1972:429) prövas. Jag är därför inte beredd att nu föreslå några ändringar med anledning av utredningens förslag i de delar som här har berörts. Det kan nämnas att utredningens förslag till ändringar i rättshjälpslagen även omfattas av rättshjälpskommitténs förslag till lag om rättshjälp i dess betänkande (SOU 1984:66) Den allmänna rättshjälpen, vilket f. n. övervägs inom justitiedepartementet.

3.3 Rätt att bedriva tillfällig handel

Huvudregeln i lagen (1975:985) om tillfällig handel är att sådan handel får bedrivas endast efter särskilt tillstånd av länsstyrelsen. Utan tillstånd får dock svensk medborgare, medborgare i annat nordiskt land samt utlänning med permanent uppehållstillstånd driva tillfällig handel med livsmedel, blommor, alster av inhemsk hemslöjd och tryckt skrift (3§). För annan utlänning krävs således tillstånd enligt huvudregeln.

Utredningen har inte funnit något hållbart skäl att behålla nämnda särregel och därför föreslagit ett slopande av regeln att andra utlänningar än de i lagens 3§ nämnda behöver tillstånd för att driva handel med livsmedel m. m. Vid remissbehandlingen har kommerskollegium och vissa länsstyrelser tillstyrkt förslaget. Rikspolisstyrelsen har emellertid avstyrkt med hänsyn till den allmänna ordningen och till att möjlighet inte bör skapas för utlänning att undgå avvisning genom att hänvisa till att pengar för uppehållet kan erhållas genom tillfällig handel.

Regeringen har den 14 mars 1985 utfärdat direktiv (Dir 1985:8) till en översyn av regleringen av vissa former av tillfällighetshandel. Enligt direktiven skall utredningsmannen i detta sammanhang också överväga diskrimineringsutredningens förslag. Mot denna bakgrund anser jag att det inte finns skäl att f. n. vidta ytterligare åtgärder.

3.4 Rätt att ordna offentliga föreställningar

Endast utländsk medborgare kan dömas till böter enligt närmare angivna regler i 6§ kungörelsen (1913:380) om rätt för den som är bosatt i utlandet att göra eller medverka i offentlig föreställning m. m. i Sverige. Denna regel om särbehandling gäller den som anordnar sammankomst som avses i lagen (1956:618) om allmänna sammankomster.

Utredningen har föreslagit att denna regel skall avskaffas.

Remissinstanserna har inte uttalat sig om förslaget.

Bestämmelsen har tillkommit som ett provisorium och som en anpassning till regeringsformen. Chefen för finansdepartementet har nyligen erhållit regeringens bemyndigande att tillkalla en kommitté för att se över lagstiftningen på detta område (Dir 1985:23). Jag anser att förslaget lämpligen bör behandlas i det sammanhanget.

På socialförsäkringsområdet har utredningen föreslagit att nuvarande krav på svenskt medborgarskap skall slopas för ledamöterna i de allmänna försäkringskassornas styrelser, pensionsdelegationer och försäkringsnämnder samt för ledamöterna i allmänna pensionsfondens första – fjärde fondstyrelser. Arbetsgruppen (S 1983:05) om ökad medverkan av förtroendevalda i de allmänna försäkringskassornas verksamhet har nyligen avslutat en översyn av de befintliga beslutsorganen hos försäkringskassorna och deras arbetsuppgifter. Arbetet redovisas i betänkandet (SOU 1985:21) Ökat förtroendemannainflytande i försäkringskassorna. I avvaktan på remissbehandlingen av detta betänkande bör några ändringar inte göras i fråga om medborgarskapskravet för ledamöter i socialförsäkringens organ. Jag har därefter för avsikt att om så erfordras återkomma även i denna fråga.

3.6 Ordförande och ledamot i taxeringsnämnd

Ordförande och ledamot i taxeringsnämnd och i fastighetstaxeringsnämnd skall enligt gällande regler vara svensk medborgare.

Utredningen har föreslagit att detta medborgarskapskrav skall avskaffas och att den som har kommunal rösträtt också skall kunna inneha dessa uppdrag.

De remissinstanser som har uttalat sig i frågan har varit negativa.

Organisationen av och förfarandet i taxeringsnämnderna är för närvarande föremål för utredning i skatteförenklingskommittén (B 1982:03). Även om jag har förståelse för utredningens uppfattning anser jag mot denna bakgrund att förslaget bör prövas i samband med väntade förslag till genomgripande förändringar av taxeringsorganisationen. För fastighetstaxeringsnämnderna bör gälla den ordning som väljs för de vanliga taxeringsnämnderna.

3.7 Filmcensur

Enligt 2 § första stycket förordningen (1959:348) med särskilda bestämmelser om biografföreställningar m. m. gäller att en film inte får förevisas vid en biografföreställning om den inte dessförinnan har godkänts av statens biografbyrå. I 3 § finns bestämmelser om på vilka grunder biografbyrån kan vägra att godkänna film. Av andra stycket samma paragraf framgår att film eller del av film inte får godkännas om dess förevisande kan anses olämpligt med hänsyn till rikets förhållande till främmande makt eller kan lända till upplysning om förhållanden, vilkas uppenbarande kan medföra men för försvaret eller eljest för rikets säkerhet. Av 13 § följer att endast svensk medborgare får förordnas till filmcensur.

Utredningen har föreslagit att även en utlänning som varit bosatt i Sverige i minst tre år skall få vara filmcensur.

Remissopinionen var delad i denna fråga. Som skäl mot förslaget anfördes att endast svenska medborgare bör få pröva om en film kan godkännas med hänsyn till rikets säkerhet.

I prop. 1984/85: 116 har regeringen föreslagit bl. a. att möjligheten att på de ovan nämnda grunderna ingripa mot en film, avskaffas. Om riksdagen antar detta förslag, ämnar statsrådet Göransson föreslå regeringen att kravet på svenskt medborgarskap för sådana filmcensorer som avses i 13 § andra stycket förordningen (1965: 748) med instruktion för statens biografbyrå helt avskaffas.

Jag saknar därför anledning att f. n. föreslå några åtgärder i frågan.

4 Förslag som ej bör genomföras

Utöver de förslag som jag nu har redogjort för har diskrimineringsutredningen föreslagit ändringar i ytterligare några avseenden. Som jag närmare redogör för i det följande delar jag i dessa avseenden inte utredningens bedömning. I stället har jag funnit att främst hänsyn till rikets säkerhet och vikten av att central myndighetsutövning endast utförs av svenska medborgare fordrar att kravet på svenskt medborgarskap behålls i dessa fall.

4.1 Ledamot i polisstyrelse

Som behörighetsvillkor för de ledamöter och suppleanter i en polisstyrelse som utses genom val gäller f. n. att dessa enligt 5 § polislagen (1984: 387) skall vara svenska medborgare. Vid en bedömning om man kan ändra på detta krav måste man enligt min uppfattning beakta att polisstyrelsen genom det första steget i den pågående polisreformen getts mycket stora befogenheter att besluta om polisverksamheten.

Detta innebär att polisstyrelsen kan komma att handlägga frågor om försvars- och beredskapsplanläggning, utlänningsärenden och ärenden rörande utlänningskontroll och andra frågor där ett utländskt medborgarskap måste anses vara svårt att förena med att vara ledamot i polisstyrelsen. Jag vill också erinra om att kravet på svenskt medborgarskap enligt 4 kap. 2 § lagen (1976: 600) om offentlig anställning gäller för all polispersonal.

Med hänsyn främst till dessa omständigheter kan jag inte förorda att kravet på svenskt medborgarskap efterges i fråga om polisstyrelsens ledamöter.

4.2 Ledamot i domkapitel m. m.

Enligt 8 § lagen (1936: 567) om domkapitel skall ledamot eller suppleant i domkapitel bl. a. vara svensk medborgare. Vid domkapitel skall vidare enligt 12 § vara anställd en stiftssekreterare. Behörig till tjänst som stiftssekreterare är den som har avlagt examen som medför behörighet till domarbefattning. Tjänster som stiftssekreterare tillsätts av regeringen. Vid handläggning av ärenden som avses i 13 § 2–4 mom. (disciplinärenden) skall stiftssekreteraren ha säte och stämma i domkapitlet (2 § 4 mom.). Enligt 16 § förordningen (1965: 738) med instruktion för domkapitlen (om-

tryckt 1983: 399) får endast den som är svensk medborgare inneha eller utöva tjänst som stiftssekreterare.

Utredningen fann att det inte förelåg tillräckliga skäl för att upprätthålla ett krav på svenskt medborgarskap för ledamöterna i domkapitlen eller för stiftssekreterare.

Flertalet remissinstanser avstyrkte förslaget och anförde därvid i huvudsak att domkapitlen har myndighetsfunktion med ansvar för bl. a. folkbokföringen samt har ansvar för den kyrkokommunala beredskapsplaneringen.

Domkapitlen har centrala och viktiga myndighetsutövande uppgifter. Domkapitlen får bl. a. besluta om disciplinära åtgärder mot prästerliga befattningshavare. I fråga om disciplinära åtgärder måste rimliga rättssäkerhetsskäl tillgodoses. I disciplinärenden har stiftssekreteraren säte och stämma i domkapitlet. Domkapitlen har också betydelsefulla samordnande uppgifter i fråga om den kyrkokommunala beredskapsplaneringen. Det åligger domkapitlen att följa tillämpningen av lagen (1981: 1216) om kyrklig beredskap. Försvarsaspekterna är alltså inte betydelselösa vid övervägande av om kravet på svenskt medborgarskap kan slopas för ledamotskap i domkapitlet. Härtill kommer att ett genomförande av förslaget torde förutsätta ändring av 11 kap. 9 § RF. Det är inte lämpligt att i RF göra ett enstaka undantag för domkapitlens del. Sammantaget finner jag därför att övervägande skäl talar mot att utredningens förslag i denna del genomförs.

4.3 Överinspektör vid statens elektriska inspektion samt länskskoleinspektör

Utredningen har föreslagit att det krav som f. n. finns på att överinspektör vid statens elektriska inspektion och länskskoleinspektör skall vara svenska medborgare tas bort.

Remissinstanserna har avstyrkt dessa förslag och hänvisat till att innehavarna av dessa tjänster också har uppgifter av vikt för det svenska försvaret.

Jag delar den av remissinstanserna framförda uppfattningen och finner därför att någon ändring ej bör göras i berörda avseenden.

4.4 Ledamot i länsstyrelses styrelse samt vissa befattningshavare vid länsstyrelse

Enligt 11 kap. 9 § tredje stycket RF får endast den som är svensk medborgare inneha eller utöva domartjänst, ämbete som lyder omedelbart under regeringen, tjänst eller uppdrag såsom chef för myndighet som lyder omedelbart under riksdagen eller regeringen eller såsom ledamot av sådan myndighet eller dess styrelse, tjänst i regeringskansliet närmast under statsråd eller tjänst såsom svenskt sändebud.

Enligt 45 a § länsstyrelseinstruktionen (1971: 460, omtryckt 1982: 638) får endast den som är svensk medborgare inneha eller utöva tjänst som länsöverdirektör, länsråd, byråchef, enhetschef, länsveterinär, länsantikvarie, länsassessor eller förste länsnotarie.

Utredningen har gjort den bedömningen att länsstyrelserna är myndigheter med verksamhet av sådan central betydelse i samhällslivet att de kan anses i hög grad vara bärare av det svenska samhällets offentliga makt. Chefskapet för och de högsta tjänsterna i länsstyrelserna bör enligt utredningen därför vara förbehållna svenska medborgare.

Beträffande de ledamöter och suppleanter i länsstyrelsernas styrelser som utses genom val har utredningen förklarat sig dela kommunaldemokratiska kommitténs inställning och alltså föreslagit att den som har kommunal rösträtt också skall vara valbar. Slutligen har utredningen föreslagit att medborgarskapskravet tas bort helt för länsveterinär, länsantikvarie, länsassessor och förste länsnotarie.

Flertalet remissinstanser har varit negativa till de framlagda ändringsförslagen och därvid huvudsakligen gjort gällande att det är fråga om central myndighetsutövning samt att det av försvarsskäl är viktigt att ifrågavarande tjänster innehåses av svenska medborgare.

Länsstyrelsen är länets högsta polisorgan. Väsentliga och för rikets säkerhet betydelsefulla uppgifter inom civilförsvaret ankommer på länsstyrelsen. Med hänsyn främst härtill anser jag, i likhet med flertalet remissinstanser, att ledamöterna i länsstyrelsens styrelse skall vara svenska medborgare. Med hänsyn till försvarsaspekterna och till det utövande av central myndighetsutövning som är förknippat med tjänsterna anser jag att även länsveterinär, länsantikvarie, länsassessor och förste länsnotarie skall vara svensk medborgare. Jag delar självfallet också utredningens bedömning att chefskapet för och de högsta tjänsterna i länsstyrelserna bör vara förbehållna svenska medborgare. Slutligen vill jag i det här sammanhanget erinra om att verksledningskommittén (C 1983: 04) f. n. överväger frågor om de statliga myndigheternas ledning.

4.5 Föredragande i bostadsdomstolen och patentbesvärsrätten

Utredningen har föreslagit att kravet på svenskt medborgarskap för att vara sekreterare eller föredragande i bostadsdomstolen respektive patentbesvärsrätten skall tas bort.

Flertalet av de remissinstanser som yttrat sig i dessa frågor har avstyrkt förslagen.

I likhet med flera remissinstanser anser jag det lämpligast att samma regler får gälla för dessa befattningshavare som för personer med likartade arbetsuppgifter i allmänna domstolar och förvaltningsdomstolar. Jag finner därför att kravet på svenskt medborgarskap bör kvarstå i dessa avseenden.

4.6 Näringsstillstånd för utlänning

Utlänningars rätt att idka näring i Sverige regleras av lagen (1968: 555) om rätt för utlänning och utländskt företag att idka näring här i riket. Beträffande utlänningar som är bosatta här och som har permanent uppehållstillstånd finns inga särbestämmelser i förhållande till svenska medborgare. För övriga utlänningar gäller att de behöver särskilt tillstånd och enligt 8 §

nämnda lag skall vid tillståndsprövningen tas hänsyn bl. a. till utlänningens personliga förhållanden.

Utredningen har föreslagit att man vid bedömning av om näringsstillstånd skall ges inte skall ta hänsyn till detta kriterium.

Av remissinstanserna har bl. a. kommerskollegium och länsstyrelserna i Stockholms och Norrbottens län tillstyrkt förslaget medan länsstyrelserna i Malmöhus och Göteborgs och Bohus län samt rikspolisstyrelsen har avstyrkt.

Mot bakgrund av att det under remissbehandlingen har framgått att ifrågavarande regel tillämpas i förhållandevis ringa omfattning kan det enligt min mening ifrågasättas om kriteriet bör få kvarstå. De skäl som åberopats av de remissinstanser som ställt sig negativa till förslagen, nämligen att man bör ha möjlighet att hindra kriminellt belastade personer att etablera sig i Sverige, talar emellertid med sådan styrka mot förslaget att jag anser att det ej bör genomföras.

5 Upprättade lagförslag

I enlighet med det anförda har inom arbetsmarknadsdepartementet upprättats förslag till

1. lag om ändring i lagen (1951: 308) om ekonomiska föreningar,
2. lag om ändring i aktiebolagslagen (1975: 1385),
3. lag om ändring i lagen (1980: 1103) om årsredovisning m. m. i vissa företag,
4. lag om ändring i föräldrabalken,
5. lag om ändring i brottsbalken,
6. lag om ändring i lagen (1946: 817) om bevisupptagning vid allmän domstol,
7. lag om ändring i lagen (1982: 618) om utländska förvärv av fast egendom m. m.,
8. lag om upphävande av mäklareordningen (1893: 51 s. 1).

Förslagen har upprättats i samråd med cheferna för justitiedepartementet (1–7) och finansdepartementet (8). De föreslagna lagändringarna är av enkel beskaffenhet. Jag anser därför att lagrådets yttrande inte behöver inhämtas.

6 Hemställan

Jag hemställer att regeringen

1. föreslår riksdagen att anta lagförslagen,
2. bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag anfört om lagstiftningsfrågor i övrigt.

7 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition förelägga riksdagen vad föredraganden har anfört för den åtgärd och det ändamål som föredraganden har hemställt om.

Sammanfattning av diskrimineringsutredningens betänkande (Ds A 1984: 6) Om utlänningars rättsliga ställning

Diskrimineringsutredningen har regeringens uppdrag att bl. a. göra en allmän undersökning av rättsregler som på visst sätt berör invandrare i Sverige. Denna uppgift omfattar att från fall till fall fästa regeringens uppmärksamhet på bestämmelser som innebär en olikartad behandling av utländska och svenska medborgare utan att det finns starka skäl härför. (Till utländska medborgare räknar vi även statslösa.)

Uppdraget har utförts så att vi har gjort en genomgång av lagar och författningar för att utröna i vilka fall olika regler gäller för den som har hemvist i Sverige beroende på om han är svensk eller utländsk medborgare. För varje enskilt fall har övervägts om olikartad behandling alltså är motiverad och i så fall hur en särreglering bör göras. Genomgången av lagstiftningen är inte fullständig. Den berör inte utlänningslagen, bestämmelserna om rösträtt och reglerna om skydds- och kontrollområden (*kapitlen 1 och 2*).

De lagar och författningar som det här är fråga om kan sammanfattas under huvudrubrikerna associationsrätt (dvs. rättsregler om bolag, föreningar och liknande sammanslutningar) samt enskild närings- och yrkesverksamhet och offentliga tjänster och uppdrag. Härtill kommer några få ytterligare bestämmelser.

I *kapitel 3* återfinns en redovisning av lagar och författningar inom associationsrätten och sådana som gäller enskild närings- och yrkesverksamhet. Den grundläggande lagstiftningen om skydd mot alltför starkt utländskt inflytande över det svenska näringslivet och Sveriges naturtillgångar finns i lagarna om utländska förvärv av svenska företag m. m. respektive av fast egendom m. m. I kapitlet beskrivs också de bestämmelser som återfinns i lagen om tillfällig handel, i lagen om näringstillstånd m. m. och i de lagar och författningar som reglerar följande inrättningar: ekonomiska föreningar, sambruksföreningar, sparbanker, jordbrukskassor, bostadsrättsföreningar, understödsföreningar, erkända arbetslöshetskassor, flottningsföreningar, aktiebolag, banker, försäkringsbolag, handelsbolag och enkla bolag. I *kapitel 3* återfinns vidare de bestämmelser som handlar om revisorer enligt lagen om årsredovisning i vissa företag, representanter för de anställda i vissa företagsstyrelser, transporter till havs och i luften, advokater, rättegångsombud, mäklare, krigsmaterieltillverkare, offentliga föreställningar, sjömän samt auktoriserade och godkända revisorer.

I *kapitlen 4–7* redovisas de lagar och författningar som reglerar tillträde till offentliga tjänster och uppdrag i kommuner, landstingskommuner och statlig förvaltning och rättsväsende. I fråga om vissa förtroendeuppdrag, som ledamöter utsedda av kommunfullmäktige eller landsting, i vissa lokala och regionala statliga myndigheter och organ, har vi inte gjort någon

särskild redovisning, utan hänvisar till den genomgång som gjorts av kommunaldemokratiska kommittén i delbetänkandet (Ds C 1983:4) Utländska medborgares valbarhet till vissa förtroendeuppdrag.

I *kapitlen 4–7* behandlas följande tjänster och uppdrag:

- överförmyndare och överförmyndarnämnd
- medborgarvittnen
- lagfarna domare
- andra domare i allmänna domstolar
- vissa andra tjänster vid allmänna domstolar
- tjänster vid förvaltningsdomstolarna
- tjänster vid försäkringsdomstolarna
- ledamöter i marknadsdomstolen
- ledamöter i arbetsdomstolen
- tjänster i bostadsdomstolen
- ledamöter i arrendenämnder och hyresnämnder
- ledamöter i rättshjälpsnämnderna och i besvärnämnden
- ledamöter i statens va-nämnd
- tjänster i patentbesvärsträtten
- nämnderna enligt brottsbalken
- vissa tjänster inom åklagarväsendet
- vissa tjänster inom polisväsendet
- vissa tjänster vid kronofogdemyndigheterna
- offentliga försvarare
- ledamöter i förfogandelagens värderingsnämnder
- ledamöter i oljekrisnämnden
- ledamöter i statens delegation för rymdverksamhet
- tjänster vid statens jordbruksnämnd
- tjänster vid styrelsen för teknisk utveckling (STU)
- ordförande i inskrivningsnämnderna
- frivilligt försvarsverksamma
- kvinnor som genomgår militär grundutbildning
- vissa tjänster vid Förenade Fabriksverken (FFV)
- ordförande i beslutsnämnd för psykiskt utvecklingsstörda
- utskottssekreterare
- ledamöter i allmänna pensionsfondens styrelser
- ordförande i taxeringsnämnder
- vissa befattningshavare i allmänna försäkringskassor
- filmcensorer
- ledamöter i domkapitel m. fl.
- synmän enligt jordabalken
- överinspektörer vid statens elektriska inspektion
- länskskoleinspektörer
- vissa tjänster vid länsstyrelserna.

I *kapitel 8* behandlas vissa lagar som gör skillnad mellan svenska och utländska medborgare, men vars bestämmelser kan ersättas av internationella konventioner, nämligen följande: lagen om skyldighet för utländska kårande att ställa säkerhet för rättegångskostnader, kungörelsen om tillämpning av rättshjälpslagen, lagarna om allmänna barnbidrag och om bidragsförskott samt lagen om allmän försäkring m. m.

Slutligen redovisas i *kapitel 9* lagen om bevisupptagning vid utländsk domstol, studiestödslagen och religionsfrihetslagen.

Utredningens överväganden och förslag, som återfinns i *kapitel 10*, har utgångspunkt i regeringens direktiv och i riktlinjerna för invandrar- och minoritetspolitiken. Den senaste tioårsperioden har präglats av strävan att undanröja många av de rättsliga skillnader, som funnits och finns mellan utländska och svenska medborgare i den svenska lagstiftningen. Det är emellertid uppenbart av den politiska debatten att det finns delade meningar om var gränsen skall dras och vilka rättigheter som skall vara förbehållna endast svenska medborgare. Sålunda råder f. n. ingen politisk enighet till förmån för en reform, som skulle innebära att utländska medborgare gavs rösträtt också vid val till riksdagen på samma sätt som de nu, enligt vissa villkor, har rösträtt vid val till kommunfullmäktige och landsting.

Gränslinjen är alltså inte självklar. Det råder en i det närmaste fullständig enighet om att bara svenskar skall ha en oinskränkt rätt att vistas och bo i landet och att regeringsledamöter och militär personal skall vara svenska medborgare, men sedan är det slut på samstämmigheten. Inte heller är den existerande gränslinjen särskilt rak. I de ovan sammanfattade kapitlen finns exempel på hur slumpartat utlänningar äger tillträde till vissa befattningar men inte till andra likvärdiga.

I gällande lagstiftning uppställs i många fall absoluta krav på svenskt medborgarskap. Lagstiftningen innehåller emellertid också – på en glidande skala – några mellanformer mellan detta absoluta krav och inget medborgarskapskrav alls. Dessa "kravnivåer" är i stort sett följande:

1. Krav på svenskt medborgarskap sedan tio år
2. Krav på svenskt medborgarskap plus krav på bosättning
3. Krav på svenskt medborgarskap plus krav på bosättning med dispensmöjlighet i det senare avseendet
4. Krav på svenskt medborgarskap
5. Krav på svenskt medborgarskap med dispensmöjlighet
6. Krav på medborgarskap i nordiskt land
7. Ej krav på svenskt medborgarskap men på viss tids bosättning
8. Ej krav på svenskt medborgarskap men på bosättning
9. Ej krav på svenskt medborgarskap men på viss svensk kompetens, utbildning och/eller andra krav.

För "kravnivåerna" 7–9 finns därtill skillnader som görs mellan nordbor och icke-nordbor.

Existensen av dessa mellanformer av krav i medborgarskaphänseende i lagstiftningen har motiverats av önskemål i vissa fall till en mer flexibel ordning och till möjligheten att i enskilda fall efter särskild prövning kunna göra avsteg från en huvudprincip. Vi har inte funnit tillräckligt övertygande skäl för att – av hänsyn till jämlikhetsmålet – föreslå ett minskat antal mellanformer, tvärtom synes dessa i många fall vara väl ägnade sina syften.

Intressekonflikten mellan, å ena sidan, en fortsatt strävan mot jämlikhetsmålet och, å andra sidan, ett bevarande av det svenska medborgarskaps värde och de övriga synpunkter som ligger bakom kravet på svenskt medborgarskap för åtnjutandet av vissa rättigheter är högst påtaglig. Den

grundläggande utgångspunkt vi tillämpat i genomgången av ett stort antal bestämmelser har därför varit att söka rita ut gränslinjen mellan det tillåtna och det otillåtna, snarare än att föreslå någon omfattande förskjutning av den. Vi anser att detta också tjänar det viktiga syftet att öka tydligheten av medborgarskapets rättsliga innebörd.

Vi föreslår i kapitel 10 följande förändringar av gällande ordning.

Lagen om utländska förvärv av fast egendom i Sverige m. m.

För närvarande gäller att utlänning som har permanent uppehållstillstånd i riket och vill förvärva enfamiljs- eller tvåfamiljsfastighet för att bosätta sig på den regelmässigt torde få tillstånd till förvärvet. Vi föreslår att man behåller detta formella tillståndskrav, men föreskriver att en i riket fast bosatt utlänning normalt inte får vägras tillstånd av detta slag. Härigenom uppnår man att fast bosatta utländska medborgare i realiteten blir jämställda med svenskar vid förvärv av nyssnämnt slag.

Lagen om tillfällig handel

Vi föreslår att den särregel tas bort som föreskriver att andra utländska medborgare än nordbor och de som har permanent uppehållstillstånd behöver tillstånd för att bedriva tillfällig handel med livsmedel, blommor, alster av inhemsk hemslöjd och tryckt skrift.

Lagen om rätt för utlänning och utländskt företag att idka näring här i riket

Vi föreslår att näringstillstånd för här i riket bosatt utlänning inte skall kunna vägras på grund av utlänningens personliga förhållanden.

Ekonomiska föreningar och liknande sammanslutningar

Vissa befattningshavare i ekonomiska föreningar måste vara här i riket bosatta svenska medborgare. Kommerskollegium kan dock ge dispens från detta krav. Vi föreslår att kravet på svenskt medborgarskap för vissa befattningshavare i bostadsrättsföreningar avskaffas. Vi föreslår också att kravet på svenskt medborgarskap för befattningshavare inom understödsföreningar, erkända arbetslöshetskassor och flottningsföreningar avskaffas, liksom också kravet på att utländsk medborgare får idka flottning på svenskt område endast om två svenska medborgare går i borgen för honom. Vi föreslår att medborgarskapskravet tas bort för auktoriserad och godkänd revisor. För befattningshavare i sparbanker och likvidatorer i jordbrukskassor föreslår vi införandet av en dispensregel.

Aktiebolag m. m.

Även i aktiebolag, banker, försäkringsbolag, handelsbolag och enkla bolag måste vissa befattningshavare vara svenska medborgare. När det gäller aktiebolag finns dispensmöjligheter, som emellertid saknas för befattnings-

havare i banker och för stiftare av försäkringsbolag. För befattningshavare i banker föreslår utredningen införande av dispensregler av samma slag som de som gäller för aktiebolag. Vi föreslår vidare att medborgarskapskravet tas bort för auktoriserad och godkänd revisor.

Advokater och rättegångsombud

Advokat måste ovillkorligen vara svensk medborgare, medan rättegångsombud kan erhålla dispens från detta krav. Krav på bosättning i riket gäller för båda kategorierna. Vi föreslår att kravet på svenskt medborgarskap för behörighet att vara advokat avskaffas. Ett villkor för att en utlänning skall kunna bli advokat skall vara att han vid tiden för ansökningen om medlemskap i advokatsamfundet äger fast hemvist i Sverige sedan minst tre år, alltså i princip samma krav som gäller för att utländsk medborgare skall ha kommunal rösträtt. Beträffande rättegångsombud föreslår vi motsvarande ändringar, därjämte bör nu existerande dispensmöjligheter bibehållas.

Diverse annan verksamhet

Utredningen föreslår att medborgarskapskravet när det gäller av kommunen antagen mäklare tas bort. Vidare föreslås att regeln tas bort om att utländsk medborgare kan dömas böter och förpliktas betala bevillningsavgift på grund av brott mot 6 § kungörelsen om rätt för den som är bosatt i utlandet att giva eller medverka i offentlig föreställning.

Offentliga tjänster och uppdrag: Kommuner och landstingskommuner

Alltsedan 1976 års val har utländsk medborgare, som varit bosatt i Sverige i minst tre år, kunnat väljas till ledamot av samtliga kommunala och landstingskommunala nämnder utom överförmyndarnämnd. Vi föreslår att denna särregel för överförmyndare och ledamöter i överförmyndarnämnd tas bort och att behörighetsreglerna såvitt avser medborgarskap för dessa uppdrag blir desamma som för övriga motsvarande uppdrag. När det gäller de förtroendeuppdrag som är föremål för kommunaldemokratiska kommitténs betänkande delar vi de bedömningar som kommittén gjort och tillstyrker de förslag som lämnas i dess betänkande Ds C 1983: 4 utom såvitt avser nämndemän, jurymän och gode män i fastighetsbildningsmyndighet. Vi anser att kravet på svenskt medborgarskap för de nämnda uppdragen bör stå kvar.

Offentliga tjänster och uppdrag: Staten – rättsväsendet

Domar- och notariatstjänster berörs inte av våra förslag, däremot föreslår vi att kravet att sekreterare i bostadsdomstolen och föredragande i patentbevärsrätten skall vara svenska medborgare tas bort.

Vidare föreslår vi att utländsk medborgare som har rösträtt vid kommunalval i riket blir behörig att vara ledamot – utom ordförande, vice ordförande och ersättare för dessa – i övervakningsnämnd.

Vi föreslår att följande tjänster och uppdrag bör vara öppna även för utländska medborgare: ledamot i AP-fondernas styrelser (kravet på bosättning i riket bör däremot finnas kvar); ordförande i taxeringsnämnd (vederbörande bör ha kommunal rösträtt i Sverige); ledamot i allmän försäkringskassas styrelse, pensionsdelegation och försäkringsnämnd (vederbörande bör ha kommunal rösträtt i Sverige); filmcensur vid statens biografbyrå (bosättning i minst tre år bör krävas); ledamot i domkapitel och stiftssekreterare (medlemskap i svenska kyrkan bör krävas); överinspektör vid statens elektriska inspektion och länskskoleinspektör.

Länsstyrelserna

Vi föreslår att kravet på svenskt medborgarskap för innehav och utövande av tjänsterna som länsveterinär och länsantikvarie tas bort liksom även i fråga om förste länsnotarie och länsassessor som ej är enhetschef.

Övrigt

Vi föreslår att kravet på borgensmän vid bevisupptagning vid utländsk domstol skall vara svenska medborgare tas bort.

Sammanställning av remissyttranden över diskrimineringsutredningens (DU) betänkande (Ds A 1984: 6) Om utlänningars rättsliga ställning

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av justitiekanslern (JK), Svea hovrätt, kammarrätten i Jönköping, domstolsverket, riksåklagaren (RÅ), rikspolisstyrelsen (RPS), kriminalvårdsstyrelsen, kommerskollegium, överbefälhavaren (ÖB), riks försäkringsverket (RFV), allmänna pensionsfonden, första fondstyrelsen, allmänna pensionsfonden, fjärde fondstyrelsen, bankinspektionen, försäkringsinspektionen, riksskatteverket (RSV), riksantikvarieämbetet, statens biografbyrå, skolöverstyrelsen (SÖ), lantbruksstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), statens invandrarverk (SIV), statens industriverk, statens elektriska inspektion, patent- och registreringsverket, patentbesvärsrätten, statens arbetsgivarverk, länsstyrelsernas organisationsnämnd (LON), länsstyrelsen i Stockholms län, länsstyrelsen i Malmöhus län, länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, länsstyrelsen i Norrbottens län, domkapitlet i Strängnäs, domkapitlet i Lund, ILO-kommittén, rättshjälpskommittén (Ju 1982:01), samerättsutredningen (Ju 1983:05), Riksdagens ombudsmän (JO), Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Botkyrka kommun, Stockholms kommun, Södertälje kommun, Malmö kommun, Östergötlands läns landstingskommun, Gävleborgs läns landstingskommun, Svenska arbetsgivareföreningen (SAF), SHIO-Familjeföretagen, Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Centralorganisationen SACO/SR, Försäkringskassaförbundet, HSB, Svenska bankföreningen, Sveriges föreningsbankers förbund, Svenska sparbanksföreningen, Svenska försäkringsbolags riksförbund, Föreningen auktoriserade revisorer, Svenska revisorssamfundet, Sveriges advokatsamfund, Sveriges industriförbund, Svenska handelskammarförbundet, Kooperativa förbundet, Lantbrukarnas riksförbund, Finlandssvenskarnas riksförbund i Sverige, Riksförbundet finska föreningar i Sverige och Arbetslöshetskassornas samorganisation.

Yttranden har överlämnats av RÅ från länsåklagarmyndigheterna i Malmöhus län och Östergötlands län samt tf länsåklagaren i Gävleborgs län.

Yttrande har även inkommit från Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor (NIA).

Flertalet remissinstanser har yttrat sig endast över de delar av betänkandet som berör respektive remissinstans område.

1 Allmänt

De flesta remissinstanserna har varit positiva till utredningens förslag, och många har förklarat att de delar de allmänna åsikter utredningen framfört. Således har *JO* inga erinringar mot förslagen. *Svea hovrätt* uttalar att den ansluter sig till utredningens uppfattning att det är angeläget att inom de i betänkandet berörda områdena av samhällslivet i görligaste mån avskaffa sådana bestämmelser som innebär en olikartad behandling av svenska medborgare och av utlänningar som stadigvarande vistas här i riket. *LO* anför "som en allmän mening (att) krav om svenskt medborgarskap bör slopas i alla de fall där det inte kan betraktas som viktigt med hänsyn till rikets säkerhet m.m. För närvarande synes flera områden vara behäftigade med medborgarskapskrav utan relevanta motiv. I det avseendet är utredningens förslag att ge den invandrande delen av befolkningen större möjlighet att medverka i det totala samhällsarbetet positivt."

LO tar avstånd från utredningens förslag endast på en punkt, se vidare avsnitt 3.4.

Vissa remissinstanser, bl. a. *JK*, *Svea hovrätt*, *länsstyrelsen i Stockholms län* samt *Malmö kommun* påpekar dock att *DU* noggrannare bort analysera och ta hänsyn till medborgarskapets innehåll.

Kammarrätten i Jönköping förklarar bl. a. att man delar de utgångspunkter *DU* haft för sitt arbete beträffande enskild närings- och yrkesverksamhet men vill också beakta hur svenska medborgare i motsvarande situationer behandlas i andra länder.

RPS efterlyser bättre utredning om förhållandena utomlands och de positiva effekter för svenskt näringsliv av genomförande av förslaget beträffande enskild närings- och yrkesverksamhet. *SAF*, med vilken *Sveriges Industriförbund* instämmer, och *Svenska Handelskammarförbundet* anser att *DU* helt bortsett från dels att det på flera områden kan föreligga skäl att ge medborgare från andra nordiska länder en annan rättsställning än utländska medborgare, dels att Sverige har ett starkt intresse av att regler för medborgarskap inte hindrar internationell handel och internationellt företagande. Slutligen har några invandrarföreningar, *Finlandssvenskarnas riksförbund i Sverige* och *Riksförbundet finska föreningar i Sverige*, i och för sig ställt sig positiva till förslagen men gjort gällande att det inte är fullt tillräckligt.

2 Områden där ändring ej föreslås

Beträffande de områden där *DU* funnit att ändring av gällande regler ej bör företas har avvikande åsikter endast framförts beträffande aktiebolagen och nämndemännen (se avsnitt 3.4 och 3.8) varjämte *NIA* har framfört synpunkter angående frågan om adoptivbarns medborgarskap.

3 DU:s författningsförslag

JK, Svea hovrätt, SIV, RPS och SHIO-familjeföretagen har förklarat sig inte ha några erinringar mot de förslag mot vilka de inte framför några anmärkningar.

3.1 Ändringar i lagen (1982: 618) om utländska förvärv av fast egendom och i förordningen (1982: 879) om utländska förvärv av fast egendom m. m. (se betänkandet avsnitt 3.1.2 och 10.2.1)

Det stora flertalet remissinstanser som yttrat sig beträffande dessa frågor har varit positiva, men några invändningar har rests.

Helt utan invändningar tillstyrks förslaget av *lantbruksstyrelsen* (beträffande jordbruksfastigheter), *statens industriverk, LON* och *HSB*.

Helt positiva i sak är också *JK, Svea hovrätt* och *SIV* men dessa instanser har vissa synpunkter på utformningen av lagtexten.

Länsstyrelsen i Stockholms län tillstyrker förslagen men ifrågasätter om man inte bör gå ännu längre och helt slopa tillståndskravet utom beträffande fastigheter inom skydds- och kontrollområden. Länsstyrelsen motiverar detta förslag med att de föreslagna ändringarna skulle medföra att "länsstyrelsens befattning med sådana ärenden skulle då i realiteten inte bli prövning i sak utan närmast få karaktären av registrering av förvärvet." *Länsstyrelsen i Malmöhus län* tillstyrker förslaget med viss tvekan och uttalar.

I utredningen har inte närmare belysts en omständighet som starkt talar för att behålla den nuvarande ordningen. Enligt denna kan utvisningshotade utlänningar hindras från att förvärva fast egendom och därigenom binda sig fastare till landet innan slutlig ställning skall tas till om de skall utvisas eller ej. Det kan ifrågasättas om det är lämpligt att avhända sig möjligheten att hindra dessa förvärv för att eliminera den enda nackdel med den nuvarande ordningen som utredningen framhållit, nämligen att blotta faktum att en utlänning är tillståndspliktig kan missgynna honom i konkurrens med svensk spekulant på samma fastighet.

Förslagen avstyrks av tre remissinstanser, nämligen *ÖB, länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* och *länsstyrelsen i Norrbottens län*. *ÖB* förklarar att han inte kan acceptera förslaget då detta medför att ett förvärvstillstånd för en fastighet belägen utanför skydds- och kontrollområde inte får vägras trots att hinder möter med hänsyn till landets försvar eller säkerhet. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* anser att man inte bör avhända sig möjligheten att stoppa bl. a. utvisningshotade utländska brottslingars fastighetsförvärv i riket. Länsstyrelsen föreslår i stället en annan ändring beträffande utlänningars fastighetsförvärv, nämligen slopande av kravet på förvärvstillstånd då förvärvaren är gift med en svensk medborgare. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* slutligen avstyrker eftersom man anser att ändringen saknar praktisk betydelse.

3.2 Lagen (1975: 985) om tillfällig handel samt lagen (1968: 555) om rätt för utlänning och utländskt företag att idka näring här i riket (se betänkandet avsnitt 3.3 och 10.2.2 samt 3.4 och 10.2.3)

Förslaget tillstyrks i denna del utan reservationer av *patent- och registreringsverket* (rätt för utlänning och utländskt företag att idka näring här i riket), *LON* samt *länsstyrelserna i Stockholms och Norrbottens län*.

Kommerskollegium tillstyrker också förslagen men uttalar viss tvekan beträffande ändringen rörande näringstillstånd. Kollegiet ifrågasätter härvid rimligheten av att ha kvar tillståndsregler vars enda kriterium är hänsyn till allmänt intresse eftersom detta kriterium nästan aldrig föranleder avslag.

Länsstyrelserna i Malmöhus och Göteborgs och Bohus län tillstyrker beträffande lagen om tillfällig handel, men avstyrker ändringsförslaget rörande näringstillstånd. Båda länsstyrelserna uttalar härvid att man inte bör avhända sig möjligheten att vägra grovt kriminellt belastade utlänningar näringstillstånd. De gör också gällande att det säkerligen finns många kriminellt belastade utlänningar som nu avstår från att söka tillstånd eftersom de inser att det är meningslöst.

RPS avstyrker båda ändringsförslagen. Ändringen i lagen om tillfällig handel avstyrks med motiveringen att det är av vikt att en utlänning inte kan undgå avvísning genom att hänvisa till möjligheten att få pengar genom tillfällig handel och det ej är bra för allmän ordning att även tillfälliga besökare i riket skall kunna sälja det fria varusortimentet på allmän plats eller genom dörrknackning. Beträffande näringstillstånd uttalar *RPS* att den höga frekvensen av skattebrott och ekonomiska brott gör det angeläget att tillvarata alla möjligheter att förhindra olämpliga personer att etablera rörelser här i riket.

3.3 Lagen (1951: 308) om ekonomiska föreningar, lagen (1955: 416) om sparbanker, lagen (1956: 216) om jordbrukskasserörelsen, bostadsrättslagen (1971: 479), lagen (1972: 262) om understödsföreningar, lagen (1973: 370) om arbetslöshetsförsäkring samt lagen (1919: 426) om flottning i allmän farled (se betänkandet 3.5–3.12 och 10.2.4)

Länsstyrelserna i Stockholms och Norrbottens län, *LON* samt *Svenska revisorssamfundet* har tillstyrkt samtliga ändringsförslag som nämns ovan och även tillstyrkt att svenskt medborgarskap inte skall krävas för auktoriserade eller godkända revisorer i bostadsrättsföreningar.

Länsstyrelserna i Göteborgs och Bohus samt *Malmöhus län* och *HSB* är positiva till förslaget beträffande ekonomiska föreningar och bostadsrättsföreningar och *Föreningen auktoriserade revisorer* till förslagen om ekonomiska föreningar och sparbanker medan *kommerskollegium* förklarar sig inte ha något att erinra såvitt avser förslagen om dispensregler för vissa befattningshavare i sparbanker och jordbrukskassor. *Svenska sparbanksföreningen* har inga erinringar mot de föreslagna ändringarna i lagen om

sparbanker då man anser att det inte finns några sakliga skäl mot ändringen. Såväl *AMS* som *Arbetslöshetskassornas samorganisation* tillstyrker den föreslagna ändringen i lagen om arbetslöshetsförsäkring. Den sistnämnda organisationen påpekar dock att en utländsk medborgare kan återvända till sitt hemland under en mandatperiod som styrelseledamot och att kravet på bosättning i Sverige därför måste finnas kvar.

Kommerskollegiet påpekar att den prövning som görs vid auktorisation och godkännande är en prövning av den enskilde revisorns kunskaper och lämplighet medan prövningen av ett företags ansökan att anlita utländsk revisor prövas mot bakgrund av lämpligheten att ha en icke svensk medborgare som revisor för just den speciella verksamheten. Kollegiet tillstyrker emellertid förslagen avseende ekonomiska föreningar och liknande (jfr. även avsnitt 3.4).

Sveriges föreningsbankers förbund avstyrker helt beträffande revisorer i ekonomiska föreningar och likvidator i föreningsbank eftersom sådana befattningar är av sådan vikt för det svenska samhällslivet att det av befattningshavaren bör krävas en stark anknytning till Sverige.

Föreningen auktoriserade revisorer avstyrker den föreslagna ändringen beträffande befattningshavare i bostadsrättsföreningar, understödsföreningar och arbetslöshetskassor och föreslår i stället att angivna lagar ändras så att en revisor skall vara svensk medborgare eller auktoriserad eller godkänd revisor. *Försäkringsinspektionen* anför att samma regler bör gälla beträffande understödsföreningar som för försäkringsbolag och avstyrker därför att avvikande regler införs för understödsföreningarna. Slutligen förordar *bankinspektionen* och *Svenska Bankföreningen* att några ändringar för närvarande inte vidtas beträffande sparbanker och jordbrukskasserörelser eftersom man bör avvakta banklagsutredningens förslag.

3.4 Aktiebolagslagen (1975: 1385), lagen (1955: 183) om bankrörelse, försäkringsrörelselagen (1982: 713) och lagen (1980: 1103) om årsredovisning m. m. i vissa företag (se betänkandet 3.13–3.18 och 10.2.5)

Patent- och registreringsverket, *Stockholms kommun*, *Föreningen auktoriserade revisorer* och *Svenska revisorssamfundet* tillstyrker att ändring sker beträffande aktiebolag. Patentverket uttalar därvid att auktorisation och godkännande för en revisor får anses borga för att revisorn äger tillräcklig kännedom om svenska förhållanden.

Försäkringsinspektionen, *Svenska försäkringsbolags riksförbund* och *Försäkringskasseförbundet* anser att förslaget om ändring i försäkringsrörelselagen bör genomföras även om Försäkringskasseförbundet ger uttryck för viss tveksamhet beträffande kassastyrelserna, då dessa i fredstid svarar för viss beredskapsplanering. *Föreningen auktoriserade revisorer* tillstyrker reservationslöst ändringarna i lagen om bankrörelse, försäkringsrörelselagen och lagen om årsredovisning m.m. i vissa företag. *Bankinspektionen* och *Svenska Bankföreningen* anser, liksom i tidigare avsnitt

redovisats beträffande sparbanker och jordbrukskasserörelser, att ett genomförande av förslaget om ändring i lagen om bankrörelse bör vänta till dess banklagsutredningen avgett sitt betänkande.

Kommerskollegium påpekar att det är skillnad mellan den prövning som görs vid auktorisation och godkännande och den som görs vid ett företags ansökan att få anlita visst företag (se avsnitt 3.3) samt anför.

Kollegiet vill härvidlag erinra dels om att en revisor har rätt att få del av alla uppgifter och handlingar han behöver för sin granskning, dels om att justitieministern i prop. 1983/84: 184 uttalat att det i vissa nyckelföretag inom krigsmaterielindustrin är önskvärt att även fortsättningsvis kunna kontrollera avvikelser från det grundläggande kravet på svenskt medborgarskap och svensk bosättning. Kollegiet föreslår att man på revisorsområdet knyter an till en reglering av det slag som föreslås i propositionen. Som huvudregel bör således kunna gälla att auktoriserad eller godkänd revisor kan utses i aktiebolag utan prövning av medborgarskap och bosättning. Dock bör finnas en möjlighet för regeringen eller viss myndighet att för särskilda fall föreskriva sådan prövning. För övriga sammanslutningar – ekonomiska föreningar och liknande samt andra företag än aktiebolag – torde det däremot räcka med den prövning som sker av varje enskild revisor. För dessa finner således kollegiet att undantag från medborgarskapskravet kan göras.

SAF anser att utländska medborgare skall kunna vara styrelseledamöter och VD i svenska aktiebolag. *SAF* har härvid anført att medborgarskap inte bör tillåtas fungera som hinder för internationell handel och internationellt företagande och att det är särskilt viktigt att multinationella företag inte hindras utöva erforderlig kontroll och styrning av sina dotterbolag.

LO anser att löntagarrepresentanterna i aktiebolagsstyrelserna inte skall behöva vara svenska medborgare och anför som skäl härför: "Dessa styrelseledamöter har genom demokratiskt förfarande blivit utsedda av de anställda. Härigenom har såväl förtroende som ev. vandel prövats indirekt. Någon ytterligare prövning i dispensförfarande kan inte anses vara påkallad." *TCO* stödjer delvis *LO*:s uppfattning då man hävdar att dispens från medborgarskapskravet generellt bör ges beträffande löntagarrepresentanter.

3.5 Rättegångsbalken 8 och 12 kap. (se betänkandet 3.2.1–3.2.2 och 10.2.7)

Svea hovrätt tillstyrker förslagen och uttalar beträffande advokater att det är av vikt att advokatvalet blir så fritt som möjligt. Hovrätten beaktar också att alla advokater även fortsättningsvis kommer att ha svensk juridisk examen. – Hovrätten föreslår dock vissa redaktionella ändringar i förslaget till ny lydelse av 8 kap. 7 § sista stycket rättegångsbalken.

Av övriga remissinstanser har endast *Svenska försäkringsbolags riksförbund* uttalat direkt stöd för dessa förslag. Det måste dock beaktas härvid att exempelvis *JK* och *JO* har förklarat sig inte ha några erinringar mot de förslag de inte uttryckligen avstyrkt.

Förslaget avstyrks av *kammarrätten i Jönköping, domstolsverket, RÅ, Sveriges advokatsamfund och länsåklagarmyndigheterna i Malmöhus och Östergötlands län. Kammarrätten förklarar att advokaterna har en central roll i det svenska rättsväsendet och för det förtroende det åtnjuter. För att tillmötesgå det behov som i något enstaka fall kan finnas att låta en utlänning få bedriva advokatverksamhet här ifrågasätter kammarrätten om man inte borde införa en regel i rättegångsbalken, enligt vilken regeringen kan ge dispens från kravet på svenskt medborgarskap. RÅ påpekar att det är förhållandevis lätt att förvärva svenskt medborgarskap och att det krav på god förtrogenhet med specifikt svenska rättsliga förhållanden som krävs för att bli advokat inte torde kunna uppfyllas under kortare tid än som erfordras för vinnande av svenskt medborgarskap. RÅ hänvisar också till de skäl DU själv anför mot att häva kravet på svenskt medborgarskap för advokater. *Advokatsamfundet* förutskickar att man, när den arbetsgrupp som sysslar med frågan om svenskt medborgarskap för advokater inom samfundet slutfört sitt arbete, kan komma att föreslå att styrelsen för samfundet medges möjlighet att lämna dispens från såväl kravet på svenskt medborgarskap som kravet på hemvist inom riket. *Advokatsamfundet* anför vidare.*

Det skäl utredningen anför för genomförande av den föreslagna förändringen är enligt samfundets mening inte tillräckligt. Väl kan det i enskilda fall finnas goda skäl för att medge att personer som saknar svenskt medborgarskap vinner inträde i samfundet, men det bör prövas av samfundets styrelse i varje enskilt fall genom att styrelsen har möjlighet att medge dispens från kravet på svenskt medborgarskap. En sådan ordning skulle medföra att det syfte med förslaget som framförts i betänkandet uppnås. Samfundet har uppmärksammat att enligt förslaget skall vissa uppdrag som ofta utförs av advokater, t. ex. det som likvidator i handelsbolag, fortsättningsvis vara förbehållet svensk medborgare om inte kommerskollegium medger annat. Det ter sig enligt samfundets mening märkligt att diskrimineringsutredningen föreslår att kravet på svenskt medborgarskap för att vinna inträde i samfundet borttas, med samtidigt bibehållande av kravet på svenskt medborgarskap för den som innehar uppdrag som ofta utförs av advokater. Enligt samfundets uppfattning bör, om personer utan svenskt medborgarskap tillåts vinna inträde i samfundet, frågor av detta slag lösas på så sätt att den som är advokat har, oberoende av medborgarskap, behörighet att utföra uppdrag t. ex. som likvidator i handelsbolag. Vidare vill samfundet ifrågasätta det lämpliga i att från svensk sida ensidigt bortta kravet på svenskt medborgarskap för den som önskar vinna inträde i landets advokatorganisation. Det kan i sammanhanget konstateras att de nordiska ländernas advokatorganisationer har ovillkorliga krav i hithörande avseenden. Även svenska advokater med internationell inriktning torde ha visst intresse av att kunna antas som ledamöter av utländska advokatorganisationer. Detta problem kommer emellertid inte att ställas på sin spets om kravet på svenskt medborgarskap för den som söker inträde i samfundet görs dispensabelt.

3.6 Mäklareförordningen (1893: 51 s. 1) och kungörelsen (1913: 380) om rätt för den som är bosatt i utlandet att giva eller medverka i offentlig föreställning m. m. i Sverige (se betänkandet 3.23 och 3.25 samt 10.2.8)

Svenska kommunförbundet och *Stockholms kommun* tillstyrker förslaget beträffande mäklare. Ingen remissinstans har uttalat sig direkt om förslaget beträffande offentliga tillställningar.

3.7 Föräldrabalken (se betänkandet 5.1 och 10.3.1.1)

Svenska kommunförbundet, *RÅ* samt *Botkyrka*, *Stockholms* och *Södertälje kommuner* tillstyrker förslaget medan *Svea hovrätt*, *kammarrätten i Jönköping* och *länsåklagaren i Östergötlands län* ställer sig negativa. I allt väsentligt åberopar de remissinstanser som ställt sig positiva de skäl utredningen anfört.

Svea hovrätt anser att lagutskottets uttalande i betänkandet LU 1974: 38 s. 63, att en överförmyndare har en viktig myndighetsutövande funktion och att hans krävande uppgifter förutsätter goda insikter i svensk rätt och svensk förvaltning, alljämt äger giltighet och motiverar att överförmyndare och ledamot av överförmyndarnämnd bör vara svenska medborgare. *Kammarrätten i Jönköping* motiverar sitt ställningstagande med det nära sambandet mellan överförmyndare och överförmyndarnämnd å ena sidan och den rättsvårdande verksamheten å andra sidan.

3.8 Polisinstruktionen (1972: 511) samt DU: s inställning beträffande nämndemän i allmänna domstolar, allmänna förvaltningsdomstolar och försäkringsdomstolar, juryman i tryckfrihetsmål och radioansvarighetsmål, ledamot i inskrivningsnämnd för värnpliktiga och god man i fastighetsbildningsmål (se betänkandet 5.3 och 10.3.1.3)

Svenska kommunförbundet och *Landstingsförbundet* tillstyrker ändringen i polisinstruktionen men *Landstingsförbundet* erinrar om att riksdagen i juni 1984 vid antagande av nya polislagen tagit ställning för att kravet på svenskt medborgarskap skall finnas kvar.

JK, *Svea hovrätt*, *RPS* och *SIV* avstyrker ändring beträffande ledamöter och suppleanter i polisstyrelsen. *Hovrätten*, *JK* och *RPS* betonar härvid att polisstyrelsen är ledningen för polismyndigheten och att det därför, mot bakgrund av att polisman måste vara svensk medborgare, ter sig naturligt att även ledamöterna i styrelsen skall vara det. *SIV* motiverar sitt ställningstagande i huvudsak med att polisstyrelsen har viktiga uppgifter inom försvarsplaneringen.

Såväl *Landstingsförbundet* som *Botkyrka kommun* anför att kravet på svenskt medborgarskap beträffande nämndemän, jurymän och god man i fastighetsbildningsmyndighet bör slopas medan *JK*, som också uttalar sig i denna fråga, betonar vikten av att dessa uppdrag även fortsättningsvis förbehålls svenska medborgare.

3.9 Förordningen (1975: 517) med instruktion för bostadsdomstolen, rättshjälpslagen (1972: 429) och lagen (1977: 729) om patentbesvärsrätten (se betänkandet 6.8, 6.10 och 6.12 samt 10.3.2.1 – 10.3.2.2)

Svea hovrätt, kammarrätten i Jönköping och domstolsverket avstyrker att kravet på svenskt medborgarskap tas bort för sekreterare i bostadsdomstolen och föredragande i patentbesvärsrätten och gör gällande att samma krav bör gälla för dessa befattningshavare som för notarier och fiskaler vid de allmänna domstolarna och förvaltningsdomstolarna. *Domstolsverket* anför ytterligare att man i stället bör införa sådana krav även för sekreterare i arbetsdomstolen och marknadsdomstolen.

Patentbesvärsrätten uttalar viss tveksamhet beträffande ändringsförslaget om föredragande i denna rätt men förklarar att man inte vill motsätta sig ändringen, bl. a. därför att det därigenom skulle bli möjligt att i speciella fall utnyttja framstående utländsk teknisk expertis såsom föredragande i rätten.

Rättshjälpskommittén är positiv till förslaget beträffande rättshjälpslagen, som dock bara blir aktuellt om den föreslagna ändringen beträffande advokater genomförs. Kommittén påpekar också att det av kommittén framlagda förslaget till ny rättshjälpslag i och för sig täcker även DU:s förslag.

3.10 Brottsbalken (se betänkandet 6.13 och 10.3.2.3)

Kriminalvårdsstyrelsen och *RÅ* tillstyrker förslaget om ändring beträffande ledamot i övervakningsnämnd medan förslaget avstyrks av *Svea hovrätt*. *Hovrätten* anför i frågan.

Före den 31 juli 1983 krävdes inte svenskt medborgarskap för ledamot av övervakningsnämnd. Ledamot av kriminalvårdsnämnden behöver inte vara svensk medborgare. Dessa omständigheter talar i viss mån för ett slopande av det krav på svenskt medborgarskap för ledamot i övervakningsnämnd som infördes genom lagen den 5 maj 1983 (nr 240) om ändring i brottsbalken. Övervakningsnämnder – vilkas ledamöter skall ha avlagt domare – har emellertid nära anknytning till domstolarnas verksamhet och har själva ett slags domstolsliknande funktion. Sålunda kan övervakningsnämnd exempelvis förordna om omhändertagande och förklara villkorligt medgiven frihet förverkad. Vad som uttalades i fråga om domare i grundlagsberedningens betänkande (SOU 1972: 15), nämligen att beslut som rör enskildas rättsliga ställning skall fattas av svenska medborgare (utredningen s 138), kan enligt hovrättens mening anföras till stöd även för krav på svenskt medborgarskap för övervakningsnämndernas ledamöter (jämför utredningen s 141). I den proposition som låg till grund för lagen 1983: 240 har också, såsom utredningen anmärkt (s 90), beträffande valbarhetsbestämmelserna hänvisats till motsvarande regler för nämndemän vid allmänna domstolar.

3.11 Rättegångsbalken 21: 5 (se betänkandet 6.17 och 10.2.3.6)

Prop. 1985/86: 7

Svea hovrätt är positiv till förslaget men önskar vissa redaktionella ändringar av lagtexten.

RÅ avstyrker däremot och hänvisar här främst till att det inte kan få komma i fråga att utländska medborgare kan få uppträda i mål om brott mot rikets säkerhet och att det inte är lämpligt att ha två grupper av offentliga försvarare.

Advokatsamfundet har uttalat att man inte har något emot att utländska medborgare förklaras obehöriga att inneha uppdrag som offentlig försvarare i mål som rör rikets säkerhet.

3.12 Lagen (1983: 1092) med reglemente för allmänna pensionsfonden, taxeringslagen (1956: 623), fastighetstaxeringslagen (1979: 1152), lagen (1962: 381) om allmän försäkring, förordningen (1965: 748) med instruktion för statens biografbyrå, lagen (1936: 567) om domkapitel, förordningen (1965: 738) med instruktion för domkapitlen, förordningen (1983: 592) med instruktion för statens elektriska inspektion och förordningen (1981: 1371) med instruktion för den statliga skoladministrationen (se betänkandet 7.12–7.16 och 7.18–7.19 samt 10.3.3.2)

Allmänna pensionsfonden, första och fjärde fondstyrelserna, tillstyrker ändringen av pensionsfondens reglemente. *Första fondstyrelsen* hänvisar därvid till lagrådets uttalande i prop. 1983/84: 50 att allmänna pensionsfonden är en unikt utformad institution som inte låter sig jämföras med de förvaltningsmyndigheter som anges i grundlagen. *SHIO-Familjeföretagen* avstyrker dock och anför att man i stället bör införa krav på svenskt medborgarskap för ledamöter i löntagarfonderna. Även *Svea hovrätt* är negativ eftersom ledamöterna i AP-fondstyrelserna kommer att få handlägga ärende som rör betydelsefullt ekonomiskt intresse och anser också att man bör jämföra med 4 kap. 2 § 1 st. 3 lagen om offentlig anställning.

Beträffande ordförande och ledamöter i taxerings- och fastighetstaxeringsnämnder avstyrks detta förslag av samtliga de remissinstanser som uttryckligen behandlar frågan. Således anser *Svea hovrätt* att förslaget ej bör genomföras eftersom taxeringsnämnderna ofta fattar beslut som på ett ingripande sätt berör enskildas ekonomiska ställning, har en domstolsliknande funktion samt då ledamöterna får kännedom om förhållanden av betydelsefullt allmänt intresse. *RSV* ifrågasätter lämpligheten av förslaget eftersom det i deklARATIONER kan framkomma uppgifter av betydelse för totalförsvaret och önskar i vart fall större tydlighet i lagstiftningen beträffande bosättningsbegreppet. *Länsstyrelsen i Stockholms län* påpekar att skatte- och taxeringssystemet är mycket komplicerat, att lokalkännedom är av underordnad betydelse samt att många deklARATIONER innehåller känsliga ekonomiska fakta och att lojalitetskonflikter gentemot Sverige och det land invandraren kommer ifrån kan uppkomma. *Kammarrätten i Jönkö-*

ping anser att ändring inte bör ske eftersom taxeringsnämndernas ställning för närvarande är under omprövning bl. a. av skatteförenklingskommittén.

Svea hovrätt är negativ även beträffande ändringen i lagen om allmän försäkring eftersom de aktuella ledamöterna kan komma att fatta beslut som berör enskilda rättsliga angelägenheter eller kan få kännedom om förhållande som berör betydelsefullt enskilt ekonomiskt intresse.

Statens biografbyrå är positiv till förslaget beträffande filmcensorer men anser att det måste föregås av ett borttagande av det godkännandekriterium som är knutet till rikets säkerhet. *ÖB* är mer negativt inställd då filmcensorer har att pröva om en film kan anses olämplig med hänsyn till rikets säkerhet.

Svea hovrätt, kammarrätten i Jönköping samt domkapitlen i Strängnäs och Lund avstyrker förslagen beträffande domkapitel och anför i huvudsak att domkapitlen har myndighetsfunktion med ansvar för bl. a. folkbokföringen samt har ansvar för den kyrkokommunala beredskapsplaneringen.

Statens energiverk och *SÖ* avstyrker förslagen beträffande överinspektör vid statens elektriska inspektion respektive länskskoleinspektörer med hänvisning till den kännedom dessa personer har och måste ha i frågor som rör rikets försvar.

RFV anser att frågorna såvitt berör AP-fondstyrelserna samt ledamöter i de allmänna försäkringskassornas styrelse, pensionsdelegerade och försäkringsnämnder bör prövas och beredas i ett sammanhang med utgångspunkt från diskrimineringsutredningens, rösträttsutredningens och kommunaldemokratiska kommitténs förslag.

3.13 Regeringsformen och länsstyrelseinstruktionen (1971: 460) (se betänkandet 7.20 och 10.3.3.3)

Ändringsförslagen tillstyrks i sin helhet av *länsstyrelsen i Norrbottens län*, beträffande ledamot av polisstyrelse och av Svenska kommunförbundet, beträffande länsveterinärer av *lanthruksstyrelsen*, beträffande länsassessor och förste länsnotarie som ej är enhetschef av *länsstyrelsen i Stockholms län* och beträffande tjänstemän vid länsstyrelsen av *LON*.

Uttalat negativa till förslagen beträffande ledamöter i länsstyrelsernas styrelser är *JK, Svea hovrätt, RSV, SIV, LON* samt *länsstyrelserna i Malmöhus och Göteborgs och Bohus län*. *Hovrätten* anför att länsstyrelserna är myndigheter med verksamhet av sådan central betydelse i samhället att de kan anses i hög grad vara bärare av det svenska samhällets offentliga makt. Det är enligt hovrätten också olämpligt att ändra regeringsformen enbart i syfte att bereda utländska medborgare möjlighet att ta plats i länsstyrelsernas styrelse. *LON* anför att styrelserna handlägger ärenden om rikets säkerhet och militära hemligheter vartill kommer att frågan bör övervägas gemensamt med övriga frågor om statliga myndigheters ledning som övervägs av verksledningskommittén. Liknande synpunkter framförs av *SIV* och ovan angivna länsstyrelser.

RPS anser att länsassessor och förste länsnotarie måste vara svenska medborgare eftersom de faller under personalkontrollkungörelsen och nå-

gon sådan egentlig kontroll inte skulle kunna genomföras av utländska medborgare. *JK*, kammarrätten i Jönköping och länsstyrelserna i Malmöhus och Göteborgs och Bohus län avstyrker också beträffande dessa kategorier tjänstemän och hänvisar härvid i huvudsak till deras centrala uppgifter inom länsstyrelserna.

JK avstyrker även beträffande länsveterinärer och länsantikvarier, vilket även länsstyrelserna i Malmöhus och Göteborgs och Bohus län gör. Länsstyrelsen i Stockholms län avstyrker beträffande länsveterinärer och är tveksam såvitt avser länsantikvarier. *Riksantikvarieämbetet* avstyrker beträffande länsantikvarier. De skäl som åberopas i dessa avseenden är huvudsakligen hänsyn till rikets säkerhet och även, beträffande länsveterinär, risk för lojalitetskonflikter.

3.14 Lagen (1946: 817) om bevisupptagning vid utländsk domstol (se betänkandet 9.1 och 10.5.1)

Svea hovrätt och *RA* tillstyrker förslaget.

Promemoria upprättad av länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län

Två förslag till lagändring, avseende lagen (1982:618) om utländska förvärv av fast egendom m. m. (fastighetsförvärvslagen)

1. UTVIDGAT UNDANTAG FRÅN TILLSTÅNDSPLIKT

I enlighet med 1 § fastighetsförvärvslagen får inte kontrollsobjekt (utländska och vissa svenska rättssubjekt; här anmärkt) utan tillstånd för varje särskilt fall förvärva fast egendom (även tomträtt och bostadsarrrende) här i landet.

Undantag från tillståndsplikten gäller enligt 2 § punkt 4 i lagen bl. a. om förvärvaren är gift med överlåtaren. – Är den ene av makarna *svensk* medborgare, kan alltså den utländske maken/makan förvärva fast egendom utan förvärvstillstånd – *under förutsättning* att den svenska maken/maken först *ensam* förvärvat den fasta egendomen och sedan i sin tur överlåtit hela eller del av den fasta egendomen till sin utländske make/maka. Det är dock vanligt att makar, där endast den ene är svensk medborgare, *gemensamt* förvärvat den fasta egendomen. Eftersom den utländske makens/makans förvärv då inte sker från maken/maken, erfordras tillstånd på vanligt sätt enligt fastighetsförvärvslagen. Vid min genomgång av 100 stycken tillståndsärenden (50 st avgjorda i februari och lika många i augusti 1984) hos härvarande länsstyrelse befanns 25 stycken ärenden avse *gemensamt* förvärv, där den ene var svensk medborgare. Härtill kom ytterligare 5 stycken ärenden där den utländske maken/makan *ensam* var förvärvare av den fasta egendomen (tomträten).

Bibehålls nuvarande ordning är det, enligt min uppfattning, påkallat att ta fram rutiner för effektiv information till makar, där den ene är svensk medborgare, som avser att förvärva eller redan har förvärvat fast egendom. Informationen, som bör lämnas av alla som i sitt arbete sysslar med fastighetsförvärv (myndigheter, mäklare m. fl.), ger då denna målgrupp makar upplysning om vad den bör tänka på för att ta tillvara sin rätt samt undvika tidsutdräkt och onödiga kostnader i samband med fastighetsförvärv. Konsekvenserna ur bl.a skattesynpunkt bör genomgåas. Vikten av effektiv information belyses av bilagda yttrande 1984-08-15 till kammarkollegiet (uteslutet här). Yttrandet illustrerar också nackdelar med nuvarande regler.

Hellre än att bättra på nuvarande ordning med en vidlyftig informationsapparat – som för övrigt knappast kan förväntas fungera heltäckande – föreslår jag att man slopar kravet på förvärvstillstånd också i de fall där *förvärvaren är gift med svensk medborgare*.

Fastighetsförvärvslagens 2:a § skulle då få följande lydelse i här aktuell del:

”Förvärvstillstånd behövs inte — — 4. om förvärvaren är gift med svensk medborgare eller med överlåtaren — — ”

Fördelarna med den föreslagna lagändringen är bl. a. följande:

- a) Ifrågavarande målgrupp makar slipper *dels* omgång och kostnader för förvärvstillstånd *dels* risken för rättsförluster, tidsutdräkt och kostnader vid felval av väg för förvärv av fast egendom enligt nuvarande ordning;
- b) Nyssnämnt informationsbehov och därmed sammanhängande kostnader och besvär bortfaller;
- c) Antalet ansökningar om tillstånd att förvärva fast egendom kan förväntas minska med uppskattningsvis 30 procent. Som vi redan konstaterat bortfaller ju då samtliga ärenden där den ene av makarna är svensk medborgare. Arbetskraftsresurser hos länsstyrelserna avlastas hantering av onödiga ärenden och kan i stället sättas in där de behövs.
- d) I den mån den totala kostnaden i olika led för behandling av ifrågavarande förvärvstillståndsärenden överstiger expeditionsavgiften (för närvarande 365 kr. per ärende) innebär ärendeminskningen en ekonomisk besparing för statsverket.

2. UNDANRÖJANDE AV ETT TILLÄMPNINGSPROBLEM

I enlighet med 10 § fastighetsförvärvslagen skall förvärvstillstånd - oavsett de allmänna förutsättningarna i 8 § - vägras om förvärvet avser en fritidsfastighet som är belägen inom ett område där efterfrågan på fritidsfastigheter är så betydande att på grund därav risk föreligger för en stegring av fastighetsvärdena. I detta fall krävs enligt 10 § andra stycket i lagen som särskild förutsättning för förvärvstillstånd att förvärvaren tidigare har varit svensk medborgare eller på annat sätt har särskild anknytning till Sverige.

Lagrummet inrymmer tillämpningsproblem avseende hur begreppet ”fritidsfastighet” skall tolkas.

UTTRYCKET ”FRITIDSFÄSTIGHET” I 10 § FASTIGHETSFÖRVÄRVSLAGEN

Nämnda ord kan *dels* i snäv mening tolkas som endast småhusfastighet som vid fastighetstaxering *åsatts beteckningen* fritidsfastighet (kod 16) *dels* i vidare bemärkelse småhusfastighet (färdigbildad eller under bildande) som anses *lämplig* för fritidsändamål.

Lagrummet har enligt prop. 1981/82: 135, sid. 79, samma principiella innebörd som sin föregångare 1 § tredje stycket punkt 2 i 1916 års inskränkingslag i dess lydelse enligt SFS 1975:366. (Genom den författningen infördes de skärpta reglerna om förvärv av fritidsfastigheter inom områden med betydande (stor) efterfrågan.

Uttrycket ”fritidsfastighet” i 1 § tredje stycket punkt 2 i 1916 års lag har på regeringsnivå först tolkats i snäv mening, alltså småhusfastighet som vid fastighetstaxering betecknats som fritidsfastighet (regeringens beslut 1978-10-26, nr 1765/78). Den nuvarande regeringen har senare övergivit denna snäva tolkning i sitt beslut 1983-11-10, nr F 176/83. Fastighet,

taxerad som fritidsfastighet, fick här av utlänning förvärfvas som permanentbostad.

— — —

Mot bakgrund av det sagda finns en risk för oenhetlig praxis mellan länsstyrelserna när det gäller tolkningen av uttrycket "fritidsfastighet" i 10 § fastighetsförvärvslagen. Berörda tolkningsproblem torde försvinna om man ersätter ordet "fritidsfastighet" i lagrummet med uttrycket "fastighet för fritidsändamål" och samtidigt i motiven till lagändringen klargör att fastigheten (småhusfastigheten), under förutsättning att den är lämplig för fritidsändamål, får förvärfvas för detta ändamål oavsett om den är taxerad som fritidsfastighet eller permanentbostadsfastighet. Omvänt skulle en fastighet på motsvarande sätt få förvärfvas som permanentbostad.

Sammanställning av remissyttrandena över den av länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län 1984-10-05 upprättade promemorian

Efter remiss har yttranden avgetts av Svea hovrätt, domstolsverket, rikspolisstyrelsen, överbefälhavaren, lantbruksstyrelsen, statens invandrarverk, länsstyrelsernas organisationsnämnd, länsstyrelsen i Stockholms län, länsstyrelsen i Kristianstads län, Svenska kommunförbundet och Sveriges advokatsamfund.

1 Utvidgat undantag från tillståndsplikt

Förslaget om ett generellt undantag från tillståndsplikten för utlänningar som är gifta med svenska medborgare har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av *domstolsverket, lantbruksstyrelsen, invandrarverket, länsstyrelsernas organisationsnämnd, länsstyrelserna i Stockholms och Kristianstads län, kommunförbundet* samt *advokatsamfundet*. Flera av dessa remissinstanser framhåller att förslaget medför fördelar för såväl statsverket som enskilda.

Överbefälhavaren avstyrker förslaget och anför att fördelarna med förslaget på intet sätt uppväger den uppenbara risken för ett ökat hot mot totalförsvarets säkerhetsintressen.

Enligt *Svea hovrätt* innebär förslaget att man fjärrar sig ytterligare från lagens huvudsyfte att bevara den fasta egendomen i svensk ägo. *Rikspolisstyrelsen* föreslår att lagstiftningen blir föremål för översyn när det gäller förvärv av egendom som är belägen i områden som skyddas genom förordningen (1976:935) om skyddsområden och kontrollområden.

2 Undanröjande av ett tillämpningsproblem

Förslaget om ett förtydligande av 1 kap. 10§ i lagen har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av samtliga remissinstanser utom *Svea hovrätt*. Hovrätten anser ändringen onödig och avstyrker förslaget. Enligt hovrätten är syftet med lagrummet att motverka prisstegringar på fritidsfastigheter i områden med betydande efterfrågan till gagn för svenska medborgare.

Innehåll

Propositionen	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Propositionens lagförslag	2
1 Förslag till lag om ändring i lagen (1951: 308) om ekonomiska föreningar	2
2 Förslag till lag om ändring i aktiebolagslagen (1975: 1385)	4
3 Förslag till lag om ändring i lagen (1980: 1103) om årsredovisning m. m. i vissa företag	5
4 Förslag till lag om ändring i föräldrabalken	6
5 Förslag till lag om ändring i brottsbalken	7
6 Förslag till lag om ändring i lagen (1946: 817) om bevisupptagning vid utländsk domstol	8
7 Förslag till lag om ändring i lagen (1982: 618) om utländska förvärv av fast egendom m. m.	9
8 Förslag till lag om upphävande av mäklareordningen (1893: 51 s. 1) Utdrag av protokoll vid regeringssammanträde den 27 juni 1985	10
1 Inledning	11
2 Förslag om borttagande av krav på svenskt medborgarskap m. m.	13
2.1 Revisorer i ekonomiska föreningar m. m.	14
2.2 Överförmyndare och överförmyndarnämnd	15
2.3 Ledamot i övervakningsnämnd	16
2.4 Borgensman enligt lagen om bevisupptagning vid utländsk domstol	18
2.5 Lagen om utländska förvärv av fast egendom m. m.	18
2.6 Mäklare	21
3 Av utredningen framlagda förslag som bereds i andra sammanhang	23
3.1 Styrelseledamöter i banker m. m.	23
3.2 Advokater, rättegångsombud och offentliga försvarare	25
3.3 Rätt att bedriva tillfällig handel	26
3.4 Rätt att ordna offentliga föreställningar	26
3.5 Ledamot av allmän försäkringskassa m. m.	27
3.6 Ordförande och ledamot i taxeringsnämnd	27
3.7 Filmcensor	27
4 Förslag som ej bör genomföras	28
4.1 Ledamot i polisstyrelse	28
4.2 Ledamot i domkapitel m. m.	28
4.3 Överinspektör vid Statens elektriska inspektion samt läns- skoleinspektör	29
4.4 Ledamot i länsstyrelses styrelse samt vissa befattningshavare vid länsstyrelse	29
4.5 Föredragande i bostadsdomstolen och patentbesvärsrätten ..	30
4.6 Näringstillstånd för utlänning	30
5 Upprättade lagförslag	31
6 Hemställan	31
7 Beslut	31

Bilagor

Prop. 1985/86: 7

1 Sammanfattning av diskrimineringsutredningens betänkande (Ds A 1984: 6) Om utlänningars rättsliga ställning	32
2 Sammanställning av remissyttranden över diskrimineringsutredningens (DU) betänkande (Ds A 1984: 6) Om utlänningars rättsliga ställning	38
3 Promemoria upprättad av länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län	50
4 Sammanställning av remissyttrandena över länsstyrelsens promemoria	53

